

**ВЪЗМОЖНОСТИ
ЗА ОБУЧЕНИЕ И МОБИЛНОСТ
В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ**

© Колектив

© УНИВЕРСИТЕТСКО ИЗДАТЕЛСТВО "СТОПАНСТВО"

Директор: доц. д-р Милчо Толев, тел. 81-95-564
Гл. редактор: Ваня Миленкова, тел. 862-88-57, 81-95-359
Худ.-техн. редакция: Истилиян Божилов, тел. 81-95-517
Счетоводство: Тинка Пейчева, тел. 81-95-665

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО

Съдържание

Предговор	5
ПРОГРАМАТА "УЧЕНЕ ПРЕЗ ЦЕЛИЯ ЖИВОТ" – МОСТ КЪМ ЕВРОПЕЙСКО ОБЩЕСТВО НА ЗНАНИЕТО	7
Лъчезар Африканов, ЦРЧР	
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА МОБИЛНОСТ ПО ПРОГРАМА "ЕРАЗЪМ"	18
доц. д-р Вера Пиримова, УНСС	
МЛАДЕЖТА В ДЕЙСТВИЕ – МЛАДИТЕ ХОРА ПО ПЪТЯ НА ЕДНО ПЪЛНОЦЕННО ЕВРОПЕЙСКО ГРАЖДАНСТВО.....	42
Делян Кирилов, ЦРЧР	
EUROPASS – ОБЩА ЕВРОПЕЙСКА РАМКА ЗА ПРОЗРАЧНОСТ НА КОМПЕТЕНЦИИТЕ И КВАЛИФИКАЦИИТЕ	52
Николай Чеботарев, ЦРЧР	
PLOTEUS – ПЪТЕВОДИТЕЛ В ЕВРОПЕЙСКОТО ОБРАЗОВАТЕЛНО ПРОСТРАНСТВО	59
Делян Кирилов, ЦРЧР	
EURES – В ПОДКРЕПА НА СВОБОДНИЯ ПАЗАР НА ТРУДА В ЕВРОПА.....	64
Николай Чеботарев, ЦРЧР	
ОТ ИДЕЯТА ДО ПРОЕКТА – ПРАКТИЧЕСКИ СЪВЕТИ ЗА ИНИЦИАТИВНИТЕ.....	69
Ваня Тивидошева, ЦРЧР	
ПОЛЕЗНИ АДРЕСИ.....	77

Предговор

През март 2000 г. в Лисабон Европейският съвет определя новите стратегически цели на Европейския съюз (ЕС), основната от които е той да се превърне в най-силната и динамично развиваща се икономика на знанието в света, която се характеризира с постоянен растеж и създаване на все повече и по-добри работни места, с хармонична социална структура. За целта е необходимо образователните и обучителните системи в Европа да се адаптират съобразно изискванията на обществото на знанието и необходимостта от подобряване на равнището и качеството на заетостта. За постигането на Лисабонската стратегия Европейският съюз определя образованието и обучението през целия живот като приоритет в следващите години.

Ключов елемент в стратегията от Лисабон е ученето през целия живот, което може да се дефинира като "всяка целенасочена учебна дейност, която служи за непрекъснато повишаване на знанията, уменията, компетентностите и квалификацията". Впоследствие тази концепция е развита и конкретизирана, като през 2006 г. с решение на Европейския парламент и на Съвета се създава програма "Учене през целия живот" с период на действие 2007 – 2013 г. Република България в качеството си на новоприсъединила се страна – членка на Европейския съюз от 1 януари 2007 г., и в контекста на процеса на реформиране на образователната система разглежда ученето през целия живот на национално равнище като един от най-важните фактори за развитие и усъвършенстване на професионалната реализация и за насърчаване на активното участие на гражданите в икономическия живот. Ученето през целия живот е необходима предпоставка за свободното движение на работната сила и ръководен принцип за по-нататъшното развитие на системите за образование и обучение в България.

Информацията, съдържаща се в настоящата публикация, има за цел да представи възможностите за обучение и мобилност в Европейския съюз като елемент от политиката на осъществяване на стратегическите му цели. Изданието е част от инициативите за повишаване на информираността на българските граждани за техните права и задължения като граждани на ЕС, предмет на обществена поръчка на Министерски съвет на Република България в изпълнение на Комуника-

ционната стратегия на Република България за ЕС. Изпълнители на поръчката са Институтът за следдипломна квалификация при УНСС, Булброкерс ЕООД и Националната школа по мениджмънт. В рамките на информационната кампания Националната школа по мениджмънт организира регионални обучителни семинари в София, Казанлък и Велико Търново с участието на ученици, студенти, преподаватели, представители на местната власт и журналисти, на които се представят европейските образователни програми, възможностите за кандидатстване и участие в тях, източниците на информация за актуални проекти, мрежи и инициативи на ЕС, различните изисквания за придобиване на образование и квалификация в страните – членки на Съюза, системите за образование и обучение в страните от ЕС. Провежданите обучения освен информационен характер имат и практическа насоченост, като е поставен акцент върху изготвянето и осъществяването на проектни идеи.

Убеден съм, че настоящата публикация и проведените обучителни семинари ще допринесат за активното и пълноценното участие на българските граждани в процесите на модернизация, развитие и растеж в Европейския съюз.

*Йонко Бушняшки, програмен директор
на Националната школа по мениджмънт*

ПРОГРАМАТА "УЧЕНЕ ПРЕЗ ЦЕЛИЯ ЖИВОТ" – МОСТ КЪМ ЕВРОПЕЙСКО ОБЩЕСТВО НА ЗНАНИЕТО

Лъчезар Африканов, ЦРЧР

Общоевропейската рамка за учене през целия живот

Идеята за учене през целия живот не е нова за европейските политици, но реално дискусиата по тази концепция в рамките на Европейския съюз (ЕС) започва в началото на 90-те години на миналия век. Предпоставките за това се крият в динамичните процеси на глобализация и технологичен напредък. Новите условия на засилена информационна и икономическа конкуренция издигат въпроса за качеството на човешките ресурси като определящ за успешното развитие на обществото.

През 1996 г., обявена за европейска година на ученето през целия живот (УЦЖ), усилията се насочват към повишаване на общественото внимание по отношение на значимостта на УЦЖ и предимствата, които практическото приложение на тази концепция носи както за личностното развитие, така и за цялостното развитие на ЕС. Поставя се акцент върху необходимостта от създаване на европейско пространство за образование и обучение и върху въвличането на възможно най-широк кръг от социални партньори при иниципирането на бъдещи реформи. Като цяло ефектът от европейската година на ученето през целия живот може да се оцени по-скоро като набиране на обществена подкрепа за УЦЖ, отколкото като източник на конкретни мерки по осъществяването на тази идея¹.

Постепенно страните – членки на ЕС, узряват за идеята, че новите изисквания на световната икономика поставят необходимостта от формулирането и изпълнението на цялостна стратегия, която да набележи целите и ресурсите за поддържане на конкурентните позиции на

¹ European Year of Lifelong Learning (1996),
<http://europa.eu/scadplus/leg/en/cha/cl1024.htm>

Съюза в световен мащаб. Така се стига до изработването на Лисабонската стратегия, утвърдена на среща на Европейския съвет в Лисабон през 2000 г.. Новата стратегическа цел¹, която Съюзът си поставя посредством тази стратегия за следващото десетилетие, е икономиката на ЕС *"да се превърне в най-конкурентоспособната и динамична икономика в света, основаваща се на знанието и способна да поддържа устойчив икономически растеж с повече и по-качествени работни места и по-голяма социална сплотеност"*.

Изходно начало на Лисабонската стратегия е разбирането за хората като основна ценност и отправна точка за всички европейски политики. В този смисъл инвестициите в човешките ресурси и развитието на активен и динамичен общоевропейски социален модел се разглеждат като предпоставки за водещите позиции на Европа в световната икономика на знанието. Значението на УЦЖ е поставено в контекста на развитието на активна европейска политика на заетост, която да се стреми към:

- подобряване на пригодността за заетост и намаляване на пропуските в уменията;
- засилване на сътрудничеството между социалните партньори.

Повишаването на равнището и качеството на заетост изисква адаптация на европейските системи на образование и обучение към изискванията на обществото на знанието. Тези системи следва да предлагат възможности за учене и обучение, които да отговарят на потребностите на различни целеви групи: млади хора, безработни, работещи, които са застрашени от загуба на умения поради бързите темпове на промяна, мигранти, хора с увреждания. Новият подход трябва да съдържа три основни компонента: развитие на местни центрове за учене, насърчаване усвояването на нови основни умения и повишена прозрачност на квалификациите. Задачата изисква да нарасне дялът на инвестициите в развитието на човешките ресурси наред с поетите ангажименти всички учебни заведения и класни стаи да имат достъп до интернет и да бъде създадено ново поколение от учители.

¹ Presidency conclusions, Lisbon European Council, 23-24th March 2000, http://ec.europa.eu/growthandjobs/councils_en.htm

Конкретните цели¹, които страните членки се приканват да постигнат, са:

- увеличение на инвестициите на глава от населението в човешките ресурси;
- намаляване наполовина до 2010 г. на броя на хората на възраст между 18 и 20 години, които имат само средно образование и не са включени в продължаващо образование и обучение;
- създаване на образователни партньорства между училища, обучителни центрове, фирми и изследователски звена за създаване на многоцелеви регионални центрове за обучение, свързани с интернет, достъпни за всички, където да се използват най-подходящите методи, за да се отговори на широкия кръг от потребности;
- създаване на европейска рамка от умения, които да се усвояват посредством учене през целия живот и да отразяват новите условия на развитие: компютърни и информационни умения, чуждоезикови умения, технологична култура, социални и предприемачески умения;
- засилване на мобилността на ученици (студенти), учители, обучители и изследователи, като се използват в най-пълна степен съществуващите програми на Общността – "Сократ", "Леонардо да Винчи" и "Младеж", и чрез по-голяма прозрачност в признаването на квалификациите и периодите на образование и обучение.

Постигането на така изброените цели изисква насърчаване на социалната приобщеност (social inclusion). По отношение на УЦЖ това означава осигуряване на по-широк достъп до образование на всички социални групи, намиращи се в риск от социална изолация. Постигането на висока конкурентоспособност на европейската икономика изисква социална активност и подобряване на уменията на всички европейски граждани. Ето защо очакванията от европейските образователни системи са свързани с разработването на приоритетни дейности за въвличане на хората в неравностойно положение.

¹ Presidency conclusions, Lisbon European Council., 23-24th March 2000, http://ec.europa.eu/growthandjobs/councils_en.htm

Европейският съвет от Фейра¹ през същата година потвърждава значението на УЦЖ като съществена политика за развитие на гражданството, социалната сплотеност и повишаването на заетостта. Страните членки се ангажират да посочат ясни стратегии и практически мерки с оглед укрепване на ученето през целия живот за всички, да насърчат участието на социалните партньори и да активизират пълния потенциал на обществените и частните програми за финансиране.

Темата за ученето през целия живот заема значима роля в очертаването на насоките за развитие на европейските образователни системи. Европейската комисия издава Меморандум за ученето през целия живот², с който цели провеждането на общоевропейска дискусия относно съдържателните аспекти на УЦЖ и възможностите за неговото реално приложение в отделните национални системи, както и относно механизмите за утвърждаването му като водещ принцип на европейското образователно пространство.

Концепцията за ученето през целия живот разглежда образователната дейност като съвкупност от три типа образование³:

- *Формално образование* – реализира се в официалните институции за образование и обучение и се удостоверява с дипломи и сертификати за степен на придобита квалификация.
- *Неформално образование* – реализира се паралелно с основните образователни и квалификационни системи и обикновено не завършва с издаването на официален сертификат. То може да се осъществи на работното място или чрез дейността на граждански дружества и организации, или в групи като младежки организации, профсъюзи и политически партии. Може да се реализира и чрез организации и услуги, създадени за допълване на формалното образование – музикални, театрални, спортни клубове или частни уроци за подготовка за изпити.

¹ Presidency conclusions, Santa Maria da Feira European Council, 19-20th June 2000, http://www.europarl.europa.eu/summits/fei1_en.htm

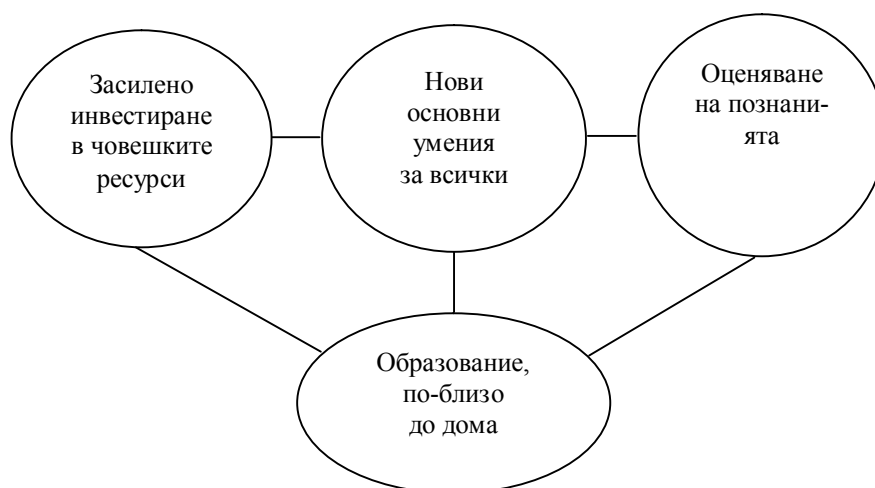
² A Memorandum on Lifelong Learning, Commission staff working paper, 30th October.2000, <http://ec.europa.eu/education/policies/lll/life/memoen.pdf>

³ Пак там.

- *Информално образование* – съпровожда живота на всеки човек. За разлика от формалното и неформалното това образование не е задължително и организирано и може да не се осъзнава от самите индивиди като начин за получаване на част от техните знания и умения.

УЦЖ излиза от рамките на формалното образование и подчертава ролята на неформалното и информалното образование за успешното развитие на обществото на знанието. Информалните форми на обучение се разглеждат като източник за иновации в методите за преподаване и учене.

Меморандумът за УЦЖ предлага на общеевропейско обсъждане няколко ключови послания, които да се доразвият в конкретна работна програма за постигане на стратегическите цели, заложиени от Съвета в Лисабон. Основните послания в меморандума могат да се подредят логически посредством следната схема:

В резултат на усилията на Европейската комисия и страните членки се стига до решение на Европейския съвет в Барселона¹, с което се утвърждава работна програма "Образование и обучение 2010", в която

¹ Presidency conclusions, Barcelona European Council 15 -16th March 2002, http://europa.eu/european_council/conclusions/index_en.htm

то се определят три стратегически насоки, към които следва да се стреми европейското образователно пространство:

1) подобряване на качеството и ефективността на образователните и обучителните системи;

2) улесняване на достъпа до образователните и обучителните системи за всички;

3) отваряне на образователните и обучителните системи към по-широкия свят.

Успешното изпълнение на тези насоки ще позволи на Съюза да превърне своите образователни и обучителни системи в еталон за световно качество до 2010 г.

В решението на Европейския съвет, а и в последващите това решение официални и работни документи на Европейската комисия и на други европейски институции се налага разбирането, че ученето през целия живот трябва да се възприеме като водещ принцип¹ за европейското сътрудничество в сферата на образователната и обучителната политика.

В опит да се дефинира качествено съдържание на УЦЖ работна група от представители на европейски страни, сред които и България, изработват 15 индикатора за качество на ученето през целия живот. Показателите са групирани по области, както следва:

Област 1 – Умения, компетентности и нагласи
1. Грамотност
2. Математическа култура
3. Нови умения в учещото се общество
4. Умения "уча се да уча"
5. Активни граждански културни и социални умения
Област 2 – Достъп и участие
6. Достъп до ученето през целия живот
7. Участие в ученето през целия живот

¹ European Report on Quality Indicators of Lifelong Learning – Fifteen quality Indicators, European Commission, Directorate-General for Education and Culture, June 2002, http://ec.europa.eu/education/policies/III/life/report/quality/report_en.pdf

Област 3 – Ресурси за учене през целия живот
8. Инвестиции в ученето през целия живот 9. Обучители и обучение 10. ИКТ в ученето
Област 4 – Стратегии и развитие на системата за образование и обучение
11. Стратегии за учене през целия живот 12. Съответствие на предлагането 13. Консултиране и ориентиране 14. Акредитация и сертифициране 15. Осигуряване на качество

Програма "Учене през целия живот"

Европейските образователни програми "Сократ" и "Леонардо да Винчи" са основен инструмент за осъществяване на европейската рамка за УЦЖ в периода 2000 – 2006 г. От 01.01.2007 г. тези програми прерастват в една общоевропейска програма "Учене през целия живот".

Основна цел на програмата е да засили приноса на образованието и обучението при осъществяването на Лисабонската стратегия за превръщането на Европейския съюз в най-конкурентната икономика в света, която да е:

- основана на знания;
- с устойчиво икономическо развитие;
- с повече и по-добри работни места;
- с по-голяма социална кохезия¹ (social cohesion);
- с по-добра защита на околната среда за бъдещите поколения.

¹ Социална кохезия означава социална сплотеност, социално обличаване. За пръв път понятието "социална кохезия" е използвано от социолога Емил Дюркхайм, който го дефинира като "устойчивост на социалните връзки между хората, общи ценности, чувство за обща идентичност, чувство за принадлежност, доверие между отделните членове на обществото и преодоляване на неравенството, несправедливостта, изолацията и изключването на определени индивиди и групи от това общество". Социалната кохезия е състояние на обществото, при което по-голямата част от гражданите уважават закона и своите взаимни човешки права и ценности. <http://www.mlsp.government.bg/>

Общият бюджет на програмата за всички страни – членки на Европейския съюз, и за целия седемгодишен период на действие (2007 – 2013) възлиза на 6 970 000 000 евро.

Програмата "Учене през целия живот" обединява следните видове програми:

"Коменски"	"Еразъм"	"Леонардо да Винчи"	"Грюндвиг"
Училищно образование	Висше образование	Професионално образование и обучение	Обучение на възрастни
ХОРИЗОНТАЛНА ПРОГРАМА 4 дейности:			
Политически раз- вития в образова- телните системи	Чуждоезиково обучение	Информационни и комуникационни технологии	Разпространение на резултати от проекти
Програма "Жан Моне"			
Работи в подкрепа на преподавателите, изследователите, ангажираните в процеса на европейската интеграция и работещите в основни европейски институции			

Секторна програма "**Коменски**" (училищно образование) се стреми към постигането на специфични цели, свързани със:

- усъвършенстване на качеството на училищното образование и на процесите на формиране на личността на учениците;
- развитие на компетенциите¹ на базата на чуждоезиковото обучение;
- активизиране използването на информационните и комуникационните технологии;
- развитие на граждански активно общество.

Оперативните цели на секторна програма "Коменски" са:

- подпомагане на международното сътрудничество и обмяната на опит между институциите и кадрите, заети в сферата на средното образование;

¹ Синоними: вещина, умение, знания, познания, способност, опитност, умелост, осведоменост.

- насърчаване на разпространението на добрата педагогическа практика и на нововъведенията в управлението на училищата;
- поощряване на иновациите в педагогическите методи и средства;
- поощряване на равните възможности във всичките аспекти на образованието;
- подпомагане на интеграцията на ученици със специални образователни потребности (деца с увреждания) и на деца от малцинствени групи;
- насърчаване използването на информационни и комуникационни технологии и повишаване квалификацията на кадрите в сферата на средното образование;
- стимулиране на чуждоезиковото обучение.

Основните дейности, по които се отпуска финансиране по програмата, включват училищни партньорства; индивидуални квалификационни дейности и асистентски стажове.

Секторна програма **"Еразъм"** (висше образование) е ориентирана към:

- подобряване качеството и увеличаване обема на мобилностите¹ на студенти и преподаватели в Европа с оглед достигане на най-малко 3 милиона индивидуални студентски мобилности по програма "Еразъм" и по предшестващите програми до 2012 г.;
- подобряване качеството и увеличаване обема на многостранното сътрудничество между висшите образователни институции в Европа;
- повишаване степента на прозрачност и съвместимост между висшето образование и високите степени на професионална квалификация, придобити в Европа;

¹ Период, прекаран в друга страна участника в съответната програма с цел обучение, преподаване, стаж или с друга образователна цел (включва подготвителен или опреснителен курс на езика на страната домакин или на друг работен език). В официалните документи на европейските институции понятието „мобилност" се разглежда не само като механично придвижване от една точка в друга, а включва и способността на дадения гражданин, извършващ мобилността, пълноценно да се адаптира към новите условия на пребиваване, образование или работа.

- подобряване качеството и увеличаване обема на сътрудничеството между висшите образователни институции и предприятията;
- развитие на иновативните практики във висшето образование и обучение и техния трансфер от една участваща страна към друга;
- развитие на иновативни, базирани на информационните и комуникационните технологии учебно съдържание, услуги, образователни подходи и практики за учене през целия живот.

Основните дейности, по които се отпуска финансиране по програмата, включват студентски мобилности с цел обучение и практика; интензивни програми и интензивни езикови курсове.

Секторна програма **"Леонардо да Винчи"**:

- подкрепя участниците в обучителни дейности за усвояване на знания, умения и квалификации в посока развитие на личността;
- насърчава повишаването на качеството и иновативността в системите, институциите и практиките за професионално образование и обучение;
- повишава атрактивността на професионалното образование и обучение и насърчава мобилността на работодатели и работещи.

Оперативни цели на програмата:

- подобряване качеството и повишаване мобилността на лица от началното и продължаващото професионално обучение, с което работните места в предприятията в Европа да нарастват с поне 80 000 на година до края на програмата "Учене през целия живот";
- увеличаване качеството и обема на сътрудничество между институциите и организациите, предоставящи възможности за обучение, и предприятията и социалните партньори в цяла Европа;
- подпомагане развитието на иновативни практики в сферата на професионалното образование и обучение и пренасянето им в други страни;
- подобряване на прозрачността и признаване на квалификациите и компетенциите, включително и придобитите чрез неформално и информално обучение;
- насърчаване изучаването на чужди езици, свързани с професионалната реализация на младите хора;

- подпомагане развитието на иновативни услуги, методологии и практики за учене през целия живот, базирани на информационните и комуникационните технологии.

Основните дейности, по които се отпуска финансиране, включват мобилност с цел практика или обмен на знания и трансфер на иновации.

Програма "Учене през целия живот" в България

Програмата "Учене през целия живот" се администрира от Европейската комисия посредством Изпълнителната агенция за образование, аудио-визия и култура в Брюксел и национални агенции, разположени в страните членки на програмата¹. В България национална агенция по програмата е Центърът за развитие на човешките ресурси (ЦРЧР). Създаден е през 1999 г.² и организира, консултира, координира и осъществява проекти и изследвания в областта на образованието, професионалното образование и обучение, пазара на труда и човешките ресурси в България в сътрудничество с Министерството на образованието и науката, Министерството на труда и социалната политика и с други институции, юридически и физически лица. От 2007 г. центърът организира работата по подбора, оценяването, финансирането и мониторинга на проектите по програма "Учене през целия живот" и извършва консултантска дейност по проектите на тази програма.

¹ 27-те страни - членки на ЕС, Норвегия, Исландия, Лихтенщайн и Турция.

² <http://hrdc.bg/page.php?23>

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА МОБИЛНОСТ ПО ПРОГРАМА "ЕРАЗЪМ"

доц. д-р Вера Пиримова,
институционален Еразъм координатор,
директор на Университетския център
за мобилност на студенти
и преподаватели при УНСС

През последните години се поставя все по-ясно очертан акцент върху индивидуалната международна мобилност, която се включва като самостоятелно направление на дейност в редица европейски програми и проекти. Особено значение се отдава на разширяването и оползотворяването на възможностите за международна мобилност на университетските преподаватели, на студентите и докторантите. Те могат да вземат участие в процеса на обучението в авторитетни европейски университети. Възможността за това се осигурява от интензивно развиващата се програма "Еразъм", която се включва от 2007 г. в общоевропейската програма "Учене през целия живот" на Европейската комисия.

Програма "Еразъм"

Програма "Еразъм" (*ERASMUS – European Community Action Scheme for the Mobility of University Students*) има вече дългогодишни традиции и се ползва с все по-голяма известност и популярност в академичните среди. Тя започва да се осъществява през 1987 г. като програма, насочена към разширяване на сътрудничеството в областта на висшето образование и насърчаване на академичната мобилност на студенти и преподаватели. В периода от 1995 г. до 2007 г. "Еразъм" е подпрограма на програма "Сократ I" и "Сократ II". След навлизането на програмите на Европейската комисия с образователна насоченост в нов етап от началото на 2007 г. е взето решение за създаване на по-

обхватната програма "Учене през целия живот", в която се включва и програма "Еразъм". Като част от нея тя ще се осъществява в седемгодишен период – 2007 – 2013 г.

Като важна част от последните промени следва да се подчертае, че Европейската комисия увеличава постъпателно броя на страните, които могат да вземат участие в програма "Еразъм". От началото на 2007 г. в програмата имат възможности за включване висши училища от 31 европейски страни – това са всички 27 страни – членки на ЕС, трите страни от Европейската свободна зона за търговия – Исландия, Лихтенщайн и Норвегия, както и асоциираните държави – Турция¹.

Реализирането на програма "Еразъм" трябва да допринесе за постигането на следните основни цели:

- стимулиране и интензифициране на многостранното сътрудничество между висшите образователни институции в Европа;
- подобряване на прозрачността и постигане на съпоставимост на придобитите в рамките на Европа квалификации във висшето образование;
- подобряване на качеството на подготовка и повишаване на мобилността на студентите и университетските преподаватели в рамките на Европа, постигане на 3 милиона индивидуални студентски мобилности по програмата до края на 2012 г.;
- насърчаване на сътрудничеството между университетите и бизнеса;
- подпомагане и подобряване на условията за разработване и трансфер на иновативни практики във висшето образование;
- оказване на съдействие за разработването и прилагането с помощта на компютърните технологии на иновативно съдържание на учебните програми, образователни услуги, методи на преподаване и практики за учене през целия живот².

За да участват в програма "Еразъм", висшите училища трябва задължително да притежават Университетска харта "Еразъм", която се издава от Европейската комисия. Университетската харта дава общата

¹ Очаква се до участие в програмата да бъдат допуснати скоро и Македония и Хърватия.

² По материали на Центъра за развитие на човешките ресурси (ЦРЧР), който има статут на национална агенция и администрира програма „Учене през целия живот“ и отделните ѝ секторни програми в България.

рамка на всички европейски дейности за сътрудничество, които висшите училища могат да извършват в рамките на програма "Еразъм".

Дейности по програма "Еразъм"

Целите на програма "Еразъм" се постигат чрез дейности в различни направления. До началото на 2007 г. те са обобщени и обхващат: транснационално сътрудничество ("Еразъм I"), мобилност на студенти и преподаватели ("Еразъм II"), тематични мрежи ("Еразъм III"). С новия етап на програмата от 2007 г. дейностите са значително разширени – стават общо 14, като се подразделят на децентрализирани и централизирани. По-широката палитра на дейностите позволява да се разнообразяват формите на осъществяваното сътрудничество между европейските университети, да се продължават или преориентират към други форми вече спечелени и стартирали проекти, да се увеличават възможностите и формите за индивидуална мобилност на студентите и преподавателите, да се улеснява установяването на нови партньорски отношения.

За *децентрализираните* дейности е необходимо висшите училища да кандидатстват, за да получат одобрение и определено финансиране от съответната национална агенция – за България това е Центърът за развитие на човешките ресурси (ЦРЧР). Тези дейности по програма "Еразъм" включват следните седем форми на международно сътрудничество:

1. Мобилност на студенти с цел обучение – тази дейност предоставя възможност на българските студенти да проведат част от обучението си (един или най-много два семестъра) в период от 3 до 12 месеца в рамките на една учебна година в европейско висше училище – партньор на българския университет, в който се обучава студентът.

2. Мобилност на студенти с цел практика (стаж) – това е нова дейност за програма "Еразъм" (от 2007 г.), която позволява на българските студенти да реализират студентски практики (стажове) в европейски фирми или научноизследователски центрове – партньори на изпращащия български университет, в период от 3 до 12 месеца в рамките на една учебна година.

3. Мобилност на преподаватели с цел преподаване – българските преподаватели – професори, доценти и асистенти, могат да гостуват за изнасяне на кратки лекционни курсове (от минимум 5 учебни часа в период от една седмица) в избрани европейски висши училища, които поддържат партньорски отношения с университета, в който те работят.

4. Мобилност на преподавателски и непреподавателски (административен) състав с цел обучение – тази дейност също е нова и дава възможност на участниците да се запознаят с опита и добрите практики на партньорски институции, да придобият практически умения, които да трансферират и приложат в работата и професионалното си развитие. Обучението може да се организира и проведе под формата на семинари, работни срещи, курсове, конференции, практическо обучение, кратки стажове и др.

5. Интензивни програми – това са възможности за краткосрочни учебни курсове (от 2 до 6 седмици по една учебна дисциплина), които се разработват и реализират с участието на преподаватели и студенти от най-малко три университета от три различни европейски държави.

6. Интензивни езикови курсове Еразъм – това са специализирани курсове за изучаване на по-малко разпространени езици на Европейския съюз (например португалски, италиански, полски, български език и др.), които са предназначени за вече одобрени за изпращане в съответната страна Еразъм студенти (и езикови асистенти на програма "Коменски").

7. Подготвителни визити – тази дейност е свързана с възможност за осъществяване на кратки посещения за установяване на нови партньорски взаимоотношения с европейски университети или фирми, с които българските висши училища не развиват, но имат желание и готовност за сътрудничество по програмата.

За *централизираните* дейности висшите училища кандидатстват, получават одобрение и финансиране директно от Европейската комисия (проектната документация се изпраща до Изпълнителната агенция за образование, аудио-визия и култура към Европейската комисия, Брюк-

сел). Тези дейности по програма "Еразъм" включват следните други седем форми на международно сътрудничество:

1. Университетска харта Еразъм – тя осигурява правото за реализиране на дейностите по програма "Еразъм" и се издава от Европейската комисия, след като висшите училища кандидатстват и получават нейното одобрение за политиката, мисията и стратегията си по програма "Еразъм".

2. Проекти за разработване на учебни програми – тези дейности са свързани със сътрудничество на европейски университети за съвместно разработване на учебни програми за обучение във всички образователно-квалификационни степени на висше образование – бакалавърска, магистърска степен и докторантура, или на Европейски модули, включително специализирани езикови модули.

Образователно-квалификационни степени на висше образование

В сферата на висшето образование в България и другите европейски страни се прилагат три основни образователно-квалификационни степени, завършващи с получаване на диплома – това са бакалавърска, магистърска и докторска степен. Това означава, че ползватели на програма "Еразъм" могат да бъдат студенти бакалаври, магистри и докторанти (а в България и обучаваните за степената "специалист").

Бакалавърската и магистърската степен са двете традиционно и най-масово прилагани степени на висше образование.

Бакалавърската степен е първата (най-ниската) степен на висше образование, за която се изискват: най-малко 4-годишен курс на обучение, успешно положени изпити по изучаваните учебни дисциплини по учебния план на съответната специалност за най-малко 240 кредита, успешно положен държавен изпит или защитена дипломна работа. Тази степен на обучение завършва с получаване на диплома за "бакалавър" по съответната специалност.

Магистърската степен е втората (по-висока) степен на висше образование, за която се изискват: най-малко 5-годишен курс на обучение (т.е. най-малко още 1 година обучение след дипломирането в бакалавърска степен), успешно положени изпити по изучаваните учебни дисциплини по учебния план на съответната специалност за най-малко 300 кредита (т.е. допълнителни най-малко 60 кредита след придобитата бакалавърска степен), успешно положен държавен изпит или защитена дипломна работа. За магистърска степен може да се изисква и 5,5-годишен или 6-годишен курс на обучение.

ние (т.е. допълнително още 1,5 или 2 години обучение след бакалавърска степен) в случаите, когато бакалавърската степен е по една, а магистърската степен – по друга специалност. В съответствие с по-голямата продължителност на обучението в тези случаи броят на кредитите за придобиването на магистърска степен е по-голям – 90 или 120 кредита допълнително след бакалавърската степен, т.е. общо 330 или 360 кредита. Тази степен на обучение завършва с получаване на диплома за "магистър" по съответната специалност.

Докторската е най-високата степен, която всъщност е образователно-научна, т.е. има едновременно образователен и научен характер. Обучението в докторантура е с продължителност не по-малко от 3 години, изисква успешно положени изпити за не по-малко от 60 кредита, реализиране на публикации в определената научна област, разработване и защита на дисертация. Докторантурата завършва с получаване на диплома за научната и образователна степен "доктор" в съответна научна област. Докторска степен имат голяма част от университетските преподаватели, тя е едно от изискванията за придобиване на научното звание доцент или професор.

В България и някои други европейски страни се прилага още една образователно-квалификационна степен – "специалист". Тази степен е преходна, предхождаща бакалавърската, обучението по нея се извършва в колежи (които могат да бъдат самостоятелни или създадени към университетите). Обучението за "специалист" е с подчертана практическа насоченост. То изисква най-малко 3-годишен курс на обучение, успешно положени изпити по изучаваните учебни дисциплини по учебния план на съответната специалност за най-малко 180 кредита, успешно положен държавен изпит. Тази степен на обучение завършва с получаване на диплома за "специалист" или "професионален бакалавър" по съответната специалност. Завършилите степента "специалист" могат да продължат образованието си в по-горните образователни степени.

Изискванията за съответните степени на обучение се регулират в България главно от: Закона за висшето образование; Наредбата за държавните изисквания за придобиване на висше образование на образователно-квалификационните степени "бакалавър", "магистър" и "специалист"; Наредбата за прилагане на система за натрупване и трансфер на кредити във висшите училища; Наредбата за държавните изисквания за приемане и обучение на докторанти.

3. Многостранни проекти за сътрудничество между висшите училища и фирмите – това са проекти, с които се насърчава сътруд-

ничеството между университетите и бизнеса (включително малките и средни предприятия) с цел адаптиране на учебните курсове и специалностите към потребностите на практиката, увеличаване на възможностите за приложимост, качеството и привлекателността на образователните програми в Европа.

4. Многостранни проекти за модернизация на висшето образование – тези проекти са насочени към програми за обучение и курсове за преквалификация, съобразени с предизвикателствата на процеса на глобализация и единния пазар на труда в Европа.

5. Многостранни проекти – виртуални университети – целта на тези проекти е да подпомогнат развитието на иновативни, базирани на ИКТ, учебно съдържание, методи на обучение и практика за подпомагане на ученето през целия живот.

6. Мрежи – проектите за мрежи са съвместни проекти на университети от различни европейски страни, които имат за цел повишаване на качеството на обучението, хармонизиране на учебните програми, развитие на европейското измерение в рамките на една учебна дисциплина или научна област.

7. Съпътстващи мерки – позволяват разработване и реализиране на съвместни проекти, които да подпомагат постигането на целите и разпространението на резултатите от другите видове дейности по програма "Еразъм".

Преобладаващата част от централизираните дейности и проекти предполагат участие на по-голям брой университети от повече страни, имат по-дълъг срок на реализиране и поради това получават и по-голямо финансиране. По същите причини обаче както предварителният етап на организиране, подготовката за кандидатстване и провеждането им, така и одобряването им от Европейската комисия са по-трудни в сравнение с децентрализираните проекти и инициативи.

Мобилност по програма "Еразъм"

Индивидуалната мобилност е особено популярна и полезна дейност на програма "Еразъм", с най-голямо участие и вече 21-годишна история – началото ѝ е поставено през 1987 г. Българските университети получават правото да участват в програмата от учебната 1998 – 1999 година, когато се включват за първи път в извършването на двустранен обмен на студенти и докторанти (за обучение) и на преподаватели (за изнасяне на кратки курсове от лекции). Обменът се осъществява на основата на сключени от българските висши училища договори за мобилност с други университети от общо 31 страни в Европа.

В мобилност по "Еразъм" могат да участват представители на тези висши училища, които са получили одобрението на Европейската комисия и имат издадена от нея Университетска харта Еразъм. Показани и срокове за кандидатстване за харта се обявяват ежегодно. Те са предназначени за университети, които все още нямат харта, защото тя се издава и е валидна за определен период – от годината на получаването ѝ до края на съответния етап на програмата. Поради изтичането на предишния етап, а с това и на срока на валидност на хартите, през 2007 г. всички участващи университети трябваше да кандидатстват за подновяване на хартата. В поканата за предложения Европейската комисия даде възможност на университетите да кандидатстват и за получаване на правото да се включат в новите дейности на програмата. Това намери израз в кандидатстване за един от двата нови възможни варианта на хартата – като обикновена или разширена. Обикновената харта дава правото да се осъществяват традиционни форми на мобилност – университетите да разменят студенти за обучение и преподаватели за изнасяне на курсове от лекции. Разширената харта позволява университетите да организират и провеждат и новите форми на мобилност – да изпращат студенти и за практики (стажове по учебен план), като за целта създават консорциуми или сключват договори с фирми от другите страни; да разменят представители на администрацията, чиято работа е пряко или косвено свързана с международната мобилност, с цел обучение и обмяна на опит. В резултат от това кандидатстване 41 български висши училища получават одобрението

на Европейската комисия и нова харта, като 28 от тях придобиват разширена харта¹.

Отчетните данни на Европейската комисия и на българската Национална агенция (ЦРЧР) показват, че участващите в програмата институции, студенти и преподаватели се увеличават непрекъснато, а през последните години и все по-интензивно. За целия период 1987 – 2007 г. в осъществяване на мобилност по програма "Еразъм" са се включили общо 3100 висши училища на страни в Европа (41 от които са български). Така девет от всеки десет университета в Европа участват в сътрудничество по "Еразъм". Докато през първата година (1987 г.) броят на индивидуалните участници е 3244, то 20 години по-късно този брой е средно 150 000 годишно. За изминалия период общият брой на Еразъм студентите в Европа достига повече от 1,7 милиона, като 5100 от тях са български студенти. Преподавателите са осъществили през разглеждания период над 145 000 мобилности, от които 2081 са на преподаватели от български университети².

Непрекъснато разрастващите се активности на университетите по Еразъм мобилността налагат необходимостта от определяне на институционални координатори по програмата. В повечето случаи те са част от преподавателския състав, отговарят за цялостната дейност по програма "Еразъм" на съответния университет, поддържат регулярния контакт с традиционните партньори и се стремят към намиране на нови. Подпомогнати от международните отдели или други административни звена и структури, създадени специално за програма "Еразъм" и други международни проекти и програми³, координаторите организират предоставянето на навременна, актуална информация за програмата на университетско равнище, както и процедурата по кандидатстване и подбор на участниците, отговарят за планирането и отчитането на реализираната мобилност пред ректорското ръководство и ЦРЧР.

¹ По данни от обобщения и отчети на ЦРЧР.

² По данни от ЦРЧР и:

http://ec.europa.eu/education/news/erasmus20_en.html

³ Много университети имат вече специално създадени и добре функциониращи центрове за мобилност на студенти и преподаватели.

Международната мобилност по програма "Еразъм" обхваща от 2007 – 2008 учебна година:

- мобилност на студенти с цел обучение;
- мобилност на студенти с цел практика (стаж);
- мобилност на преподаватели с цел преподаване;
- мобилност на преподавателски и преподавателски (административен) състав с цел обучение.

Към дейностите по международния обмен, осъществяван в рамките на програма "Еразъм", се отнасят по-конкретно:

- изпращане на български студенти (бакалаври, магистри и докторанти) за провеждане на част от обучението им (1 или 2 семестъра) в период от 3 месеца до 12 месеца в една учебна година в европейски университети;
- изпращане на български студенти за осъществяване на студентска практика или стаж във фирми на една от участващите 31 държави в период от 3 месеца до 12 месеца;
- приемане и обучение в българските университети на студенти и докторанти от университетите партньори в период от 1 или 2 семестъра (от 3 месеца до 12 месеца) в една учебна година;
- изпращане на наши преподаватели за гостуване и изнасяне на кратки курсове от лекции (от минимум 5 учебни часа в период от 1 седмица) в европейски университети;
- приемане в нашите университети на гостуващи чуждестранни преподаватели за изнасяне на кратки курсове от лекции;
- размяна (изпращане и приемане) между европейските университети партньори на представители на администрацията за обучение и обмяна на опит.

Всяка от тези няколко вида дейности се осъществява на договорна основа. При сключване на договорите за мобилност по програма "Еразъм" се прилага унифицирана форма, процедурата по обсъждане и уточняване на условията на договорите е облекчена. Като правило всеки университетски договор по "Еразъм":

- се подписва между два университета – български и чуждестранен, или техни факултети със сходен научен профил;
- съдържа и определя брой места за мобилности – отделно за студенти в бакалавърска степен, студенти в магистърска степен,

докторанти, преподаватели и административен персонал, които се разменят между двата договарящи се университета;

- подразделя договорените места за мобилност по отделни научни области (специалности);
- има определен срок на действие – от минимум една учебна година или максимално до 2012 – 2013 учебна година.

С цел стимулиране и подпомагане на мобилността университетите получават финансови средства. Те се отпускат от Европейската комисия, но се предоставят на университетите от Националната агенция (ЦРЧР). От тези средства университетите изплащат на всеки участник в програмата индивидуално финансова помощ (грант).

На основата на представяне на сключените договори университетите кандидатстват всяка година пред Националната агенция за отпускане на необходимите им средства за реализиране на договорените и планираните мобилности по програмата през следващата учебна година. Националната агенция сключва договор с всеки университет за съответната учебна година, в който определя размера на индивидуалните грантове и общия размер на отпусканите средства според предоставения ѝ от Европейската комисия бюджет, при това целево – в отделни сметки и конкретен размер за всяка отделна форма на мобилност и група от ползватели. По допълнителна сметка се определят и предоставят средства за организация на мобилността, с които се покриват специфични административно-организационни, оперативни и информационни дейности на университетите по организиране и управление на мобилностите по "Еразъм". Университетите нямат право да трансферират средства от една към друга сметка, форма на мобилност или група ползватели¹, т.е. средствата могат да се усвояват само според предназначението им – съответно само за студентска, само за преподавателска или административна мобилност. В случай на реализиране на по-малко от планираните мобилности и усвояване на част от предоставените средства неусвоените парични суми подлежат на възстановяване на Националната агенция и Европейската комисия.

¹ По изключение е допустимо прехвърляне на средства от сметката за организация на мобилността към сметката за студентска мобилност.

За усвояване на местата по планираните Еразъм мобилности университетите обявяват ежегодно конкурси (селекционни процедури). Те се организират и провеждат от международните им отдели (или центрове за мобилност) като правило два пъти годишно – през есента (в началото на зимен семестър) и през пролетта (в началото на летен семестър). В тези конкурси могат да вземат участие всички студенти и преподаватели на съответния университет, които имат желание да участват в мобилност по "Еразъм". Класирането и подборът на кандидатите се извършват от специална комисия при съблюдаване на общите правила на програмата и приети вътрешноинституционални критерии. Одобрените кандидати сключват индивидуален договор със своя изпращащ ги университет, в който се определят финансовите условия (грантовете) и други специфични права и задължения на двете страни по договора, съобразени с конкретната форма на мобилността и общите правила на програма "Еразъм". В този договор се дефинират съответно учебният план за обучението през периода на мобилността (един или два семестъра) или програмата на стаж на студентите; програмата за лекционните курсове на преподавателите в периода на тяхната мобилност; програмата на мобилността на представителите на администрацията. Договорът е задължително условие за получаването на финансова помощ – индивидуален Еразъм грант.

Условия за участие в мобилност по програма "Еразъм"

Програма "Еразъм" е максимално отворена за участие. Тя е достъпна за всички студенти и преподаватели в българските университети, които са български граждани, или са чужденци, постоянно пребиваващи в България или със статут на бежанци. Могат да участват студенти от всички степени на обучение – бакалаври, магистри и докторанти, студенти от всички форми на обучение – редовно, задочно и дистанционно, както и преподаватели, които са щатни или хонорувани независимо от научната им степен и звание – т.е. професори, доценти и асистенти. Те кандидатстват и се изпращат за мобилност от своя университет, който има Университетска харта Еразъм, в друг университет в европейска страна, с който има сключен договор по "Еразъм".

В правилата на програмата се определят някои съществени права, специфични условия или ограничения за включване в мобилността, които се изразяват в това, че:

- всеки студент има право на *едно* участие през *целия период* на обучението (който обхваща следването от бакалавърска степен, магистърска степен и до докторантура, включително);
- всеки преподавател или представител на администрацията има право на *едно* участие за всяка *една* учебна година;
- студентите получават възможност за мобилност за частично обучение, а не за цялостно следване;
- студентите могат да бъдат изпращани за обучение в период от 1 или най-много 2 семестъра с продължителност от минимум 3 месеца до максимум 12 месеца в една учебна година;
- всички участници (студенти, преподаватели и администратори) имат право на получаване на финансова помощ (грант) за периода на мобилността;
- студентите заплащат таксата за обучение на българския университет за периода (един или два семестъра) на мобилността;
- студентите не заплащат таксата за обучение на приемащия университет;
- студентите запазват правото на получаване на институционална стипендия и на ползване на общежитие;
- никой от участниците няма право да получава финансова помощ от други източници, свързани с негови участия в други международни проекти и програми, през периода на мобилността.

Всеки университет разработва, утвърждава и прилага вътрешноинституционален правилник за организиране на мобилността по програма "Еразъм". Наред с общите правила на програмата в този правилник могат да се поставят и други изисквания към кандидатите за участие в мобилността. Сред тези допълнителни изисквания определено важно значение за подбора на студентите имат сравнително високият успех от следването (най-често се изисква успех, който да е не по-нисък от много добър 4,50) и отличното владение на чуждия език, на който ще се извършва обучението или провежда практиката (стажът). Чуждоезиковите познания са задължителни и при подбора и осъществяването на мобилността на преподавателите за изнасяне на лекционни курсове или обучение, както и на административния състав.

Всеки участник в програмата получава от своя университет (изпращащата го институция) финансова подкрепа. Тази финансова помощ се нарича грант, а не стипендия, защото не покрива изцяло средствата, необходими за престоя в приемащия университет и държава. По този начин се цели всеки участник да има известен собствен финансов принос, който да засили заинтересоваността и ангажираността и впоследствие ефектите от мобилността за бъдещото му професионално развитие. Грантът се отпуска за съответния реализиран и признат престой за обучение, стаж или преподаване. Той е индивидуален, като размерът на гранта за студенти е месечен, а за преподаватели – седмичен. Грантът се изплаща и получава в евро. Размерът на гранта се определя за всяка учебна година (в договора между университета и националната агенция) и е различен по държави, за студенти и преподаватели. Преди заминаването участниците получават 80 % от общата сума на помощта (гранта), а останалите 20 % се изплащат след завършването и отчитането на постигнатите резултати, на изпълнението на съставения и утвърден индивидуален план (за обучение или изнасяне на лекции) в приемащия университет.

При неизпълнение на предварително договорения индивидуален план и на другите условия по договора, подписан между университета и участника в мобилността, или в случай на самоволно прекъсване на периода на мобилността от страна на студента или преподавателя той дължи пълно или частично възстановяване на получената сума в евро. Това санкциониране не се отнася за студенти, възпрепятствани да завършат планирания курс на обучение или стаж в чужбина поради здравословни причини, извънредни обстоятелства, които са съобщени навреме на институционалния координатор по програмата.

Университетите могат да изпращат за обучение и студенти, които не получават финансиране по програмата (Zero-grant students). Всички правила и условия на програма "Еразъм" се прилагат без изключение и към този вид мобилност.

Осъщественият период на мобилност на студентите се признава от изпращащия ги университет при спазване на общите правила на програмата и изискванията на кредитната система. По-конкретно е необходимо те да имат минимален престой за обучение от 3 месеца, защото това е най-краткият възможен срок на един семестър, както и този семестър да е успешно завършен – да са изучавани дисциплини и

успешно положени изпити за 30 кредитни точки за този един семестър. Признаването се извършва на основата на представянето на академична справка или друг официален документ (сертификат) за мобилността, издаден от приемащия европейски университет и съдържащ задължително данни за: периода на проведеното обучение, изучаваните учебни дисциплини и техния хорариум, получените оценки от изпитите според скалата за оценяване, прилагана в кредитната система, броя на придобитите кредити по всяка дисциплина и общо за периода на обучението.

Кредитна система

Европейската система за трансфер на кредити (*ECTS – European Credit Transfer System*) е създадена в тясна връзка с мобилността на студентите с цел обучение по програма "Еразъм". Тя представлява систематичен начин за описване на всяка образователна програма посредством оценяване на отделните ѝ компоненти с определен брой кредити. По този начин ECTS улеснява академичното признаване на резултатите от проведеното обучение, което стимулира и разширява обмена на студенти между европейските страни по програма "Еразъм"; допринася за постигане на по-голяма съпоставимост, за хармонизиране на европейските програми за обучение.

Прилагането на кредитната система до 2000 г. е по-ограничено – обхваща само Еразъм студентите. През следващите години (с увеличаването на Еразъм мобилностите на студенти и Болонския процес) ECTS придобива все по-голямо значение за европейските институции за висше образование и за студентите и се развива в система за натрупване и трансфер на кредити, прилагана на национално равнище. В България тя е въведена по силата на Наредба № 21 от 30 септември 2004 г. за прилагане на система за натрупване и трансфер на кредити във висшите училища.

Според Наредба № 21 за прилагане на система за натрупване и трансфер на кредити във висшите училища в България:

"Кредитната система е организация на учебния процес, която:

- се основава на пълната студентска заетост в процеса на обучение и по всяка отделна учебна дисциплина;
- осигурява на студентите възможност за изборност на дисциплини, учебни форми и форми на самостоятелна работа, както и за мобилност на основата на взаимно признаване на отделни периоди на обучение като част от учебния план на специалността и образователно-квалификационната степен."

При прилагане на кредитната система всяка учебна дисциплина получава кредитен еквивалент. Кредитът е цифрово изражение на студентската заетост, необходима за усвояване на определени знания и умения в процеса на обучението. Един кредит се присъжда за 25 – 30 часа пълна студентска заетост. При това пълната заетост обхваща брой часове за участието на студентите в лекции и семинарни занятия (аудиторна заетост) и за самостоятелна работа (извънаудиторна заетост), свързана с подготовката им за семинари, тестове и изпити, разработването на курсови проекти и дипломни работи и др. Кредитите се присъждат на студенти, получили положителна оценка не по-ниска от среден (3) за усвоени знания и умения, предвидени в учебния план, чрез изпит или друга форма на оценяване.

Кредитите се разпределят по учебни години, семестри и дисциплини.

Обучението по учебен план предвижда придобиването на не по-малко от 60 кредита за една пълна учебна година, 30 кредита за един семестър.

Висшите училища прилагат кредитната система във всички бакалавърски и магистърски програми. Наредба № 21 определя минималния брой кредити, необходими за придобиване на съответната образователно-квалификационна степен (ОКС) на висше образование:

- за придобиване на ОКС "бакалавър" са необходими не по-малко от 240 кредита, като 10 от тях са за успешно издържан държавен изпит или защитена дипломна работа;
- за придобиване на ОКС "магистър" след придобита степен "бакалавър" по същата специалност са необходими не по-малко от 60 кредита, като 15 от тях са за успешно издържан държавен изпит или защитена дипломна работа;
- за придобиване на ОКС "магистър" след придобита степен "бакалавър" или "магистър" по друга специалност необходимият брой кредити се определя от висшето училище и не може да е по-малък от 60 кредита. Според различната продължителност на обучението броят на кредитите в тези случаи може да бъде: не по-малко от 90 кредита при 1,5 години обучение и не по-малко от 120 кредита при 2 години обучение;
- за специалностите с обучение само за придобиване на образователно-квалификационна степен "магистър" (например специалност Право) са необходими не по-малко от 300 кредита, като 15 от тях са за успешно издържан държавен изпит или защитена дипломна работа;
- за придобиване на ОКС "специалист" в колежаите са необходими не по-малко от 180 кредита, като 10 от тях са за успешно издържан държавен изпит.

Академичните постижения на студентите се оценяват според ECTS, която определя не само правилата за образуване на кредитите, но и единна европейска скала за формиране на оценките от изпитите. Определеният

брой кредити се присъждат на студенти, които са изпълнили всички задължения по съответната дисциплина във всяка една година от обучението и са положили успешно изпитите си. По отношение на броя кредитите и оценките от изпитите са независими едни от други – защото кредитите се присъждат за определено количество часове на учебна натовареност, докато оценките имат цифрова равностойност и са показател за постигнатото равнище на подготовка, за качеството на извършената дейност.

Скала на оценяване според кредитната система

ECTS	ECTS – оценка и описание	Студенти, достигащи средно тази степен от скалата
A	ОТЛИЧЕН: отлично представяне, с незначителни пропуски	10 %
B	МНОГО ДОБЪР: много добро представяне, с познания над средното равнище и минимални грешки	25 %
C	ДОБЪР: като цяло работата е добра, с определен брой съществени грешки	30 %
D	ЗАДОВОЛИТЕЛЕН: добра работа, със значителни пропуски	25 %
E	УДОВОЛЕТВОРИТЕЛЕН: представянето отговаря само на минималните критерии	10 %
FX*	НЕДОСТАТЪЧНО ЗАДОВОЛИТЕЛЕН: необходима е подготовка, преди да се присъдят кредити	Няма данни
F*	НЕЗАДОВОЛИТЕЛЕН: изисква се още и задълбочена работа, преди да се присъдят кредити	Няма данни

На основата на прилагането на кредитната система студентите получават определен еднакъв брой кредити за всеки семестър или еднакъв пълен брой кредити за целия период на обучението, проведено във всяко едно висше училище. Те имат възможност да прехвърлят получените в рамките на проведения период на следването кредити от един в друг университет,

което се налага предимно при мобилност по програма "Еразъм". Трансферът на кредитите позволява да се продължи обучението, започнато в изпращащия университет. Постиженията на студентите се описват в академична справка. При завършване на обучението студентите получават два документа – диплома и европейско приложение към дипломата с присъдените кредити.

Кредитната система е организация на академичното признаване, основана на прозрачност на програмите за обучение и постиженията на студентите. Тя **не е** механизъм за регулиране на съдържанието и структурата на програмите за обучение и на учебните програми на дисциплините, не поставя изискване за еквивалентност на програмите. Но ECTS улеснява сравняването на учебните програми за местните и чуждестранните студенти, прави възможно и много по-просто академичното признаване, помага на университетите в Европа да усъвършенстват и стандартизират своите учебни програми.

Ефекти от мобилността по програма "Еразъм"

Програма "Еразъм" е изключително привлекателна и полезна за всички участници – студенти, бакалаври, магистри и докторанти; преподаватели и представители на администрацията; както и за университетите като цяло.

Полезните ефекти за студентите, които реализират мобилност с цел обучение или практика, намират израз в следните по-съществени направления:

- те получават достъп и имат възможност да опознаят други европейски висши образователни системи, различни от българската, при това без заплащането на академични такси;
- те имат възможност да разширят познанията и компетенциите си в съответната научна област;
- те могат да повишат качеството и равнището на своята професионална подготовка, особено при участие в мобилност за практика (стаж);
- те постигат задълбочаване на познанията си по чужди езици;
- те установяват международни професионални и лични контакти, нови приятелства със студенти от други европейски страни, които могат да им бъдат полезни в процеса на реализацията им в практиката и в личен план в бъдеще;

- те си осигуряват по-добри шансове за успешна професионална реализация както в български фирми, запознати с правилата и полезността на програма "Еразъм", така и в чужди фирми от държавата на приемащия им университет, които функционират в България;
- те подобряват и разширяват общата си култура, като се запознават с историята, икономиката, културата и традициите на други народи и държави.

Не по-малко като брой и значимост са ефектите за преподавателите, които реализират еднократно или регулярно (всяка учебна година) мобилност по "Еразъм". Професорите, доцентите и асистентите имат възможност за:

- запознаване с добрите европейски практики в разработването и предлагането на бакалавърски и магистърски програми за обучение;
- усвояване и прилагане в преподавателската си работа на нови, по-атрактивни методи на преподаване;
- подобряване на съдържанието на учебните програми на преподаваните от тях учебни дисциплини и адаптирането му към прилаганото в европейските университети;
- разширяване на познанията за прилаганите в университетите в Европа форми, проекти и програми за изследователска дейност и международно сътрудничество;
- интензифициране на международните си контакти и увеличаване на участията си в международни научни форуми (конференции, семинари, симпозиуми и др.) и в международни проекти за съвместни научни изследвания или програми за обучение;
- създаване на допълнителни нови международни контакти – както професионални, така и лични;
- усъвършенстване на чуждоезиковите познания.

Като цяло за университетите в резултат от участието в програма "Еразъм" се постига значително:

- разширяване на международните контакти и увеличаване броя на партньорските университети;
- активизиране на международната дейност в различни направления – повече мобилности на студенти и преподаватели, повече гостуващи чуждестранни студенти и преподаватели, повече участия

в международни проекти за научни изследвания или програми за обучение, както и в международни научни конференции;

- усъвършенстване и актуализиране на учебните планове и на учебните програми на преподаваните учебни дисциплини;
- увеличаване на заинтересоваността и реално прилагане на кредитната система;
- разнообразяване и адаптиране към европейската практика на предлаганите бакалавърски и магистърски програми за обучение;
- предлагане на отделни курсове или на обучение в цели програми (специалности) на чужди езици, преди всичко на английски език;
- привличане на повече чуждестранни студенти както от страни от Европа, така и от целия свят;
- интензифициране на научната и изследователската дейност.

Доказаната през годините полезност на мобилността по програма "Еразъм" се отразява върху нарастващия брой на университетите и на индивидуалните участници в европейската мобилност, съдейства за привлекателността на програмата.

Мобилност по програма "Еразъм" в УНСС

Началото на участието на УНСС в програма "Еразъм" е поставено през учебната 1999 – 2000 г., след като УНСС получава първата си Университетска харта Еразъм. През изтеклия почти 10-годишен период участието в дейности по обмен на студенти и преподаватели се интензифицира значително, като то се приема за един от важните количествени и качествени показатели за измерение на степента на евроинтеграция на университета.

При стартирането на новия етап на програмата УНСС кандидатства за подновяване на хартата и през м. май 2007 г. получава *нова разширена харта* Еразъм. Тя дава право да се извършва обмен на студенти не само за обучение, а и за студентски практики (стажове).

Под влияние на все по-големия брой на реализираните изходящи и входящи Еразъм мобилности, на стремежа за адаптиране на обучението и учебните програми на дисциплините към най-добрите европейски практики през 2004 г. в УНСС се разработват нови или се обновяват действащите учебни планове и програми и се въвеждат принци-

пите на кредитната система. Европейската кредитна система се прилага към всички бакалавърски, магистърски и докторски програми на университета. Тя съдейства в голяма степен за облекчаване на процедурата по признаване на обучението и получените кредити през периода на мобилността на студентите, за привличане на повече чуждестранни Еразъм студенти.

Дейностите по организиране на мобилностите в УНСС се ръководят от институционален Еразъм координатор (който е хабилитиран преподавател) и се осъществяват от създадения през м. февруари 2006 г. Университетски център за мобилност на студенти и преподаватели (УЦМСП) при УНСС.

УЦМСП се стреми да удовлетвори големия интерес на студентите и преподавателите към международния обмен, да им предостави по-широки и привлекателни възможности за избор, като сключва за целта непрекъснато нови, допълнителни договори с университети от различни европейски страни. За следващата 2008 – 2009 учебна година УЦМСП предлага:

- сключени договори с 86 реномирани факултети и университети на европейски страни;
- възможности за мобилност в 23 страни в Европа;
- осигурени над 200 места за студентска мобилност;
- осигурени над 100 места за преподавателска мобилност.

В една част от новите договори са предвидени и места за новата форма на мобилност – на административен състав. В процес на договаряне са интересни възможности и места за студентски практики във връзка с разрешената от 2007 г. друга нова дейност по програмата.

През последните няколко години е постигнат забележим напредък и броят на реализираните мобилности е увеличен значително, но въпреки това УНСС не успява да усвои изцяло планираните места. Причините за това са разнообразни, но основните проблеми при студентската мобилност, които се проявяват и в други университети, могат да се обобщят в следното:

1. Осигурените места за студентска мобилност са неравностойни по отделни специалности и научни области и недостатъчни по някои от тях.

Това е следствие от прилаганото и спазвано доскоро изискване за ограничен максимален брой места по една специалност.

В УНСС най-подходящите потенциални участници в програма "Еразъм" са предимно студентите от четирите "международни" специалности (Международни икономически отношения, Международни отношения, Туризм и Икономика на интелектуалната собственост), както и от още няколко други по-известни и търсени специалности в УНСС (като Финанси, Счетоводство, Макроикономика и др.). Броят на местата за тези специалности всъщност е ограничен и като правило те се запълват на 100 % поради големия интерес към тях. В останалите случаи обаче остават свободни места, като една от причините за това е по-малкият дял в другите специалности на студенти със съответни добри чуждоезикови познания, амбиция и висок успех от следването.

Отпадналото ограничение за броя на местата по всяка специалност ще позволи през следващите години този проблем да бъде преодолян.

2. Местата за студентска мобилност не са еднакво атрактивни по държави за желаещите да участват в международния обмен.

Част от наличните места по отделни държави и университети не са особено привлекателни за студентите, които предпочитат да заминават за обучение в няколко по-големи западноевропейски университети и са доста резервирани към други и към централно- и източноевропейските държави. Така почти изцяло се усвояват местата в университетите партньори в Австрия, Германия, Дания, Ирландия, Испания, Италия, Финландия, Холандия, докато всяка година остават незаети места например за Португалия, Франция, Чехия, Полша, и др. Поради тази специфична ориентация на студентските предпочитания не могат да се удовлетворят всички желания, някои от одобрените кандидати се пренасочват или се отказват от участие в мобилността.

Ето защо УЦМСП полага усилия за разширяване и разнообразяване на договорените места. Съществен акцент се поставя върху включването в Еразъм споразуменията на повече места за мобилности по най-търсените научни области, в реномирани университети, в атрактивни държави, а също и в други държави, които все още не са обхванати в договорите (например Белгия, Швеция, Кипър). За учебната 2008 – 2009 г. са подписани над 10 нови двустранни споразумения, в процес на уточняване и подписване са още няколко интересни договора.

3. Въпреки улесненото от приетата кредитна система и разработените нови учебни планове постигане на съответствие между изучава-

ните в УНСС и в чужбина учебни дисциплини все още се запазват различия. Отделни дисциплини съвпадат по наименование и учебно съдържание и положените по тях изпити в чужбина се признават от УНСС, но има и разминавания. Трябва да се подчертае, че причината за това не е в степента на адаптиране на учебните планове на специалностите в УНСС. Тя е в начина на организиране и провеждане на обучението на Еразъм студентите в някои чуждестранни университети. Не са малко случаите, в които се сформира отделно обособена група от Еразъм студенти, като на тази група се предлага модул от няколко дисциплини. Така Еразъм студентите не се допускат до обучението в общите потоци на местните студенти и с това до всички преподавани в приемащия университет дисциплини. Това затруднява съвпадането на дисциплини и процеса на академично признаване на обучението през периода на мобилността.

4. Като в известна степен недостатъчна и непълна може да се прецени общата информираност на студентите за възможностите, условията и правилата на програмата, а понякога и тяхната амбициозност.

Университетът е предоставил детайлна информация за програмата, която е отразена в отделен подсайт на УЦМСП (<http://www.unwe.acad.bg/erasmus/>) на сайта на УНСС (<http://www.unwe.acad.bg>), на български и на английски език. Институционалният координатор и експертите на УЦМСП провеждат ежегодно най-малко две срещи със студентите, които показват интерес или вече са одобрени за участие в програмата. От една година офисът на УЦМСП е в нов кабинет – на видно и достъпно за всички студенти и преподаватели място – на партера, в непосредствена близост до входа в сградата на УНСС. Това създава най-добри условия за добра и широка информираност и прозрачност и, при интерес, за кандидатстване за участие в програма "Еразъм".

5. Като задържащи предпоставки продължават да се проявяват недостатъчният грант и липсата на допълнителни собствени средства. Досега размерът на индивидуалния грант е около 250 – 300 евро месечно, с които се покриват приблизително месечните разходи на студентите за общежитие (квартира), градски транспорт и някои други дребни разходи. При това са необходими допълнително около 150 – 200 евро месечно, които обаче в немалко случаи не могат да се осигурят от семействата на студентите и те са принудени да се откажат от мобилността.

През последните години се увеличава чувствително и обратният поток – на пристигащите за обучение в УНСС по програма "Еразъм" чуждестранни студенти (и на гостуващите преподаватели). Това се дължи както на нарастващата известност и авторитет на университета у нас и в чужбина, така и в голяма степен на значителното увеличаване на учебните дисциплини, които се преподават на английски език. Възможността за това е осигурена, след като от учебната 2007 – 2008 г. в УНСС стартира цялостно обучение на английски език по две специалности в бакалавърска степен¹. Това са специалностите Икономика и Международни икономически отношения. От новата 2008 – 2009 учебна година ще започне обучение на английски език по още една трета специалност – Финанси и счетоводство. Тези специалности на английски език са предназначени за български и за чуждестранни студенти, включително за Еразъм студенти. Така наред с предлаганите два специални модула от учебни дисциплини чуждестранните Еразъм студенти могат да се обучават и по всяка от дисциплините, преподавани в съответния семестър в редовните "английски" потоци. Също така все по-голямо внимание се обръща на разнообразяването и обогатяването на културната програма, съпътстваща престоя у нас и предоставяща възможност за запознаване по-отблизо на чуждестранните Еразъм студенти с историческите и природните забележителности на нашата страна, с българската икономика, обичаи и традиции, които допълват и увеличават полезността от обучението и престоя им в България.

Повишаването на степента на интегрираност в европейското образователно пространство и на международния престиж на УНСС изисква категорично увеличаване на реализираната двустранна студентска мобилност, постигане на по-цялостно съответствие с количествените и качествените индикатори на потенциала, с който разполага УНСС.

¹ Обучението по тези специалности се предлага и осъществява в два варианта – на български език и на английски език.

**МЛАДЕЖТА В ДЕЙСТВИЕ –
МЛАДИТЕ ХОРА
ПО ПЪТЯ НА ЕДНО ПЪЛНОЦЕННО
ЕВРОПЕЙСКО ГРАЖДАНСТВО**

Делян Кирилов, ЦРЧР

Програма "Младежта в действие"

- Продължителност: 2007 – 2013 г.;
- Бюджет: 885 млн. евро;
- Географски обхват: страни – членки на ЕС, Исландия, Лихтенщайн, Норвегия, Турция, страни – съседки на ЕС, и други страни, партниращи на Общността;
- Възрастови ограничения: 15 – 28 г. (в някои случаи 13 – 30 г.).

На европейско равнище програма "Младежта в действие" е ключов инструмент за поощряването на активно гражданско участие и социално сближаване на младите хора.

Главна цел на програмата и политиката за младежта като цяло е участието на всички млади хора в обществото. Младите хора са ключов елемент в процеса на изграждане на една по-конкурентна и единна Европа. Въпреки усилията бедността и безработицата си остават обезпокоително високи в някои страни – членки на Европейския съюз. По тази причина въпросът с младежи в неравностойно положение придобива голяма значимост в политиката за развитие на младежта – както на европейско, така и на национално равнище.

На 22 май 2008 г. Съветът на Европейския съюз (министрите, отговорни за младежта и младежките политики) прие резолюция за участието на млади хора в неравностойно положение в европейските младежки програми и инициативи. Едно от политическите послания

на тази резолюция бе да даде висок приоритет на младите хора при осъществяването на Лисабонската стратегия за растеж и заетост.

Развитие на младежките политики

Включването на "младежта" като концепция в европейската политика е сравнително ново явление. Договорът от Маастрихт от 1993 г. разшири обхвата на европейски политики, като включи ново "поле на младежта" – чрез чл. 149, § 2. В него е записано, че ЕС трябва да *"...насърчава развитието на младежкия обмен на обучаващи се в социално-образователната сфера..."*

Преди 2001 г. действията на европейските институции в сферата на младежта бяха фокусирани във внедряването на програми и специфични инициативи, като "Младежта за Европа", стартирала през 1988 г. Страните членки стигнаха до нов етап на сътрудничество относно развитието на младежки политики с приемането на **Бяла книга за младежта**¹ (2001 г.). Този документ беше резултат от задълбочения политически дебат, целящ да се премине отвъд съществуващите европейски програми и да се развие съвсем нова форма на кооперация за бъдещите десетилетия.

Бялата книга включва няколко приоритетни области – участие, информативност, доброволческа дейност и разбиране и познание на младежта. Документът обхваща и други области, отнасящи се до младите, като трудова заетост, социално включване, образование и обучение и борба с дискриминацията.

Въз основа на Бялата книга за младежта Съветът разработи **Европейска рамка** за младежко сътрудничество през 2002 г. По-късно, през 2005 г., тя беше актуализирана като **Европейски младежки пакт**.

Днес тази рамка съдържа три стълба:

1. Активно гражданство. Страните членки стигнаха до споразумение по приоритетите на Бялата книга. Някои от инструментите за насърчаване на активно гражданство са:

- Програма "Младежта в действие".
- Младежки портал².
- Европейски център за младежки политики.

¹ White paper on Youth - http://ec.europa.eu/youth/youth-policies/doc26_en.htm

² European Youth Portal - <http://europa.eu/youth/index.cfm>

2. *Социална и трудова интеграция.* Европейският младежки пакт като част от Лисабонската стратегия цели да подобри образованието и обучението, заетостта и социалната интеграция на младите хора.

3. *Включване на въпросите на младежта при разработването на други политики.* Европейската комисия работи активно, като взема предвид интересите на младежта при разработването на европейски политики (Здравеопазване и борба с дискриминацията).

Специфична програма, ориентирана към младите хора

Новата програма "Младежта в действие" (*Youth in Action*) 2007 – 2013 г. е най-мощната програма за млади хора. Тя се базира на опита от предходни програми – Младежта за Европа (1989 – 1999), Европейска доброволческа служба и "Младеж" (2000 – 2006). Бюджетът на програмата е 0,885 млрд. евро за програмния период от 7 години.

Програма "Младежта в действие" цели да промотира активно европейско гражданство, етнически толеранс между младите хора и активното им участие във формирането на бъдещето на Европа.

Програмата допринася за неформалното обучение и межкултурния диалог, както и за социалната интеграция на всички млади хора. Програмата насърчава мобилността на младежи във и извън границите на ЕС, като по този начин им дава възможност да обогатят своя мироглед и да придобият значим социален и трудов опит.

Основните цели на програма "Младежта в действие 2007 – 2013" са¹:

- популяризиране на активното гражданско участие на младите хора и най-вече на тяхното европейско гражданство;
- стимулиране и популяризиране на солидарността и толерантността между младите хора с оглед насърчаване на социалната интеграция в Европейския съюз;
- поощряване на взаимното разбирателство между младите хора в различни страни;

¹ Източник Държавната агенция за младежта и спорта www.youthsport.bg

- оказване на помощ за развитието на качествени поддържащи системи за стимулиране на способностите на младежките организации;
- популяризиране на европейското сътрудничество в младежката сфера.

Оценяването на проектни предложения става на базата на приоритетите на програмата.

Постоянните приоритети са:

- **Активно европейско гражданство** – главна цел на програмата е да повиши съзнанието за европейско гражданство на младите хора, като се поощряват да бъдат по-активни и заинтересовани в процесите, оформящи настоящето и бъдещето на Европа. Проектните предложения трябва да показват ясно изразено европейско измерение, за да бъдат финансирани.
- **Активно участие на младите хора** – "Младежта в действие" насърчава и подкрепя участието в демократичните процеси, което да бъде предпоставка за по-добро разбиране на демокрацията.
- **Културно разнообразие** – уважението и познаването на чужди култури са заложили в идеята на програмата, като чрез промотирането на межкултурния диалог се търси начин да бъдат преодолен расизмът и ксенофобията – сили, които разклащат основите на европейските ценности.
- **Включване на млади хора в неравностойно положение** – този приоритет фокусира вниманието върху включването в програмата на повече млади хора в неравностойно положение, както и върху поощряването на проекти с такава тематична насоченост.

Освен постоянните приоритети Европейската комисия залага ежегодно приоритети с различна специфична насоченост.

2007 – Възможности за всички – през европейската година на равните възможности за всички приоритет бе даден на проекти, рефлектиращи проблемите с дискриминацията.

2008 – Заедно в различията – през годината на межкултурния диалог приоритетни са проектните предложения, насочени към културното разнообразие.

2009 – Иновации и креативност – в европейската година на иновациите и творчеството ще бъдат насърчавани проекти, развиващи уменията, иновациите и креативността у младите хора.

Програмата финансира разнообразни проекти чрез пет обособени дейности:

- **Дейност 1** – "Младежта за Европа"
- **Дейност 2** – "Европейска доброволческа служба"
- **Дейност 3** – "Младите на света"
- **Дейност 4** – "Младежки работници и поддържащи дейности"
- **Дейност 5** – "Европейско сътрудничество в младежката сфера"

Легитимни участници в програмата:

- организации с нестопанска цел или неправителствени организации;
- местни и регионални публични органи;
- неформални групи от млади хора;
- органи, действащи на европейско равнище в сферата на младежта;
- международни организации с нестопанска цел;
- организации със стопанска цел, занимаващи се с уреждане на прояви в сферата на младежта, културата или спорта.

Дейност 1. Младежта за Европа

Тази дейност цели да развие чувството за европейско гражданство у младите хора. Чрез межкултурни обмени дейността спомага за взаимното разбиране между младежи от страните – членки на ЕС. Дейността подкрепя и инициативи, които развиват креативността и предприемачеството. Младежки дейности, насочени към разбиране на демократичните процеси на регионално, национално и европейско равнище, също се финансират по тази дейност.

Основни дейности, които биват финансирани – **младежки обмени, младежки инициативи, младежки проекти за демократично гражданство.**

<i>Младежки обмени</i>	Младежките обмени са за младежи на възраст 13 до 25 г. Обменът трябва да има тематична насоченост, съобразена с настоящи проблеми, и европейско измерение. Програмата поощрява обмени, които включват деца в неравностойно положение.
<i>Младежки инициативи</i>	Младежките инициативи са проекти, разработени, планирани и осъществени изцяло от млади хора на регионално, национално или европейско равнище. Целта на инициативите е да стимулират креативността, предприемачеството и иновативността у младежите. Целева група са основно младежи на възраст 18 – 30 г., но и на възраст 15 – 18 г. също могат да участват при специфични условия. Инициативите могат да бъдат както национални, така и транснационални.
<i>Младежки демократични проекти</i>	Целта на тези проекти е да повишат активността на младите хора в демократичните процеси. Чрез подобни проекти младите хора разбират как функционира демокрацията. Теми могат да бъдат европейското гражданство, активното участие, културното разнообразие или бъдещето на Европа. Целева група – 13 до 30 г.

Дейност 2. Европейска доброволческа служба

Европейската доброволческа служба предоставя възможност на младежите да извършват неплатена доброволна работа на пълен работен ден за най-много 12 месеца в друга европейска страна или страна извън ЕС. Дейността е насочена към хора между 18 и 30 г. Чрез нея се насърчава солидарността между младите хора и се предоставя шанс да придобият нови умения и да опознаят нови култури.

Успешен проект по дейност 2 изисква сътрудничество между най-малко 3 ключови страни – изпращаща организация, приемаща организация и доброволеца. Една от организациите играе ролята на координатор и подава предложение. Доброволческата дейност може да се извършва и по групи до 100 доброволци.

Дейност 3. Младежи за света

Европейската идентичност не спира на границите на Европейския съюз. Европейските граждани имат високо развито съзнание за принадлежност към едно глобално общество и дейност 3 им дава възможност да го доразвият. Младежки обмени за младежи от 13 до 25 г. се покриват от тази дейност заедно с тренировъчни и мрежови проекти.

Най-малко една група от страна – членка на ЕС, и най-малко една група от друга страна трябва да участват в проекта. Проектите може да се осъществят както в партниращата, така и в програмната страна членка. Изключение прави средиземноморският регион. Проекти, които се осъществяват в средиземноморска страна, могат да бъдат финансирани чрез **младежката програма Euro-Med¹**.

Дейност 4. Младежки работници и поддържащи дейности

Тази дейност осигурява подкрепа за проекти, насочени към изграждането на капацитета на млади работници и организации да разработват качествени дейности. По този начин се подобрява цялостното качество на програмата.

Дейността дава възможност да се развият партньорства и да се обмени опит между европейските участници. Засилването на трансевропейското сътрудничество ще увеличи въздействието на програмата "Младежта в действие".

Основни проектни дейности, подкрепени от дейност 4, са учебните визити, семинарите, обучителните курсове и други мобилности, засилващи сътрудничеството между европейските организации.

Програмата "Младежта в действие" осигурява финансова подкрепа на неправителствени организации на европейско равнище в сферата на младежта, както и на европейски младежки форум. Неправителствени организации, осъществяващи дейността си в не по-малко от осем страни членки, могат да кандидатстват за финансова подкрепа, която да покрие оперативните им разходи по дейността.

¹ Euro-mediterranean Youth Programme - http://ec.europa.eu/youth/youth-in-action-programme/doc407_en.htm

Дейност 5. Европейско сътрудничество в младежката сфера

Чрез тази дейност програмата "Младежта в действие" финансира национални и транснационални семинари, стимулиращи политическото сътрудничество в младежката сфера. Дейността е ориентирана към хора, които вземат решения в младежката сфера и способстват за участието на младите в политическия живот.

Дейността има три поддейности:

- Национални и транснационални младежки семинари – програмата може да съфинансира организацията на мероприятие, събиращо млади хора и отговорните по младежките политики. Целева група са младежите от 15 до 30 г. Подобни събития могат да бъдат организирани на национално и на транснационално равнище. Целта им трябва да бъде обмен на добри практики, идеи за развитието на младежките политики на европейско/национално равнище.

- Повишаване знанието и разбирането за младежта – поддейност, целяща подобряване на познанието за проблемите на младежта съобразно приоритетите на програмата. Тя подкрепя проучвания, анализи и мрежи, които спомагат за разбирането на реалните нужди на младите хора.

- Сътрудничество с международни организации – Комисията работи заедно със Съвета на Европа и двете организации са създали споразумение за партньорство, което да разработи рамка за сътрудничество в сферата на младежта. В рамките на това сътрудничество се организират множество обучителни курсове, конференции, симпозиуми и семинари и се осъществява управлението на Европейски информационен център за младежки политики.

Програма "Младежта в действие" в България

В България програмата се администрира от Държавната агенция за младежта и спорта, а информация за програмата може да се намери от Европейската информационна мрежа Евродеск www.eurodesk.bg.

Евродеск¹

Евродеск е активна европейска информационна мрежа, която съдейства за обмена на информация между всички партньори, участващи в нея.

Целта на Евродеск е напълно безплатно да разпространява европейска информация и консултации до широк кръг млади хора, младежки работници и младежки организации. Евродеск предоставя информация за програмите на ЕС в областта на образование, младежка мобилност, работа, свободно време, права, програми и политика. Базата данни съдържа и широк кръг информация на европейско равнище, която касае младите хора.

Основна цел на Евродеск е да подобри обществения достъп до младежка информация.

Евродеск съдържа данни и информация за:

- възможности за образование, обучение, работа и свободно време в цяла Европа;
- действащи европейски програми, които предоставят финансова помощ;
- инициативи, проекти и партньори от цяла Европа;
- всички теми, касаещи младите хора – здраве, работа, свободно време и т.н.

Програмата "Младежта в действие" е насочена към всички млади хора независимо от техния образователен, социален или културен произход. Програмата е равна за всички и цели да въвлече младите европейци в моделирането на едно по-добро бъдеще за Европа, учейки ги на активност, солидарност и толерантност. Програмата осигурява реализация на едно друго, европейско равнище. Чрез мобилността във и извън границите на Европейския съюз програмата предоставя възможност на младите хора да се докоснат до непознати култури и да осъзнаят богатството на Европа, което се крие в единството на различията между европейци. Единствено с разбиране и познание за другите култури, етнически толеранс и межкултурен диалог евро-

¹ Източник – Държавна агенция за младежта и спорта www.youthsport.bg

пейските младежи могат да постигнат своята социална интеграция и да бъдат пълноценни граждани на Европейския съюз.

Източници

http://ec.europa.eu/youth/index_en.htm
<http://youthforum.org>
<http://youthsport.bg>
<http://eurodesk.bg>

**EUROPASS – ОБЩА
ЕВРОПЕЙСКА РАМКА
ЗА ПРОЗРАЧНОСТ
НА КОМПЕТЕНЦИИТЕ
И КВАЛИФИКАЦИИТЕ**

Николай Чеботарев, ЦРЧР

Europass е създаден с Решение N° 2241/2004 на Европейския парламент и Съвета на Европа от 15. декември 2004 г.¹ като единна рамка за прозрачност на квалификациите и компетенциите. Europass е комплект от документи, които представят уменията и компетентностите, като описват подробно индивидуалните способности на личността и начините на придобиването им с цел по-добра социална реализация и пригодност за заетост. Използването на Europass документ или на целия комплект е доброволно и няма задължителен характер, а разпространението на документите е безплатно.

Различни ситуации от образователното и кариерно развитие на личността изискват ясно и точно представяне на придобитите компетенции, знания и умения. Такива могат да бъдат участието в програма за обмен, образование или обучение, търсенето на работа в страната или чужбина или пребиваването в друга страна с цел придобиване на чуждестранен опит. Europass документите са създадени именно за тези случаи. Те улесняват комуникацията между работодатели, кандидати за работа, образователни институции и студенти. Europass подобрява прозрачността на квалификациите и по този начин улеснява мобилността на работници на европейския трудов пазар и на учащи, търсещи различни образователни възможности. Документите се използват във всички страни от европейското икономическо пространство (27-те страни – членки на Европейския съюз, Исландия, Норвегия и Лихтенщайн), а употребата им се покачва интензивно всяка

¹ <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:390:0006:0020:EN:PDF>

година. За 2007 г. са свалени над 6 милиона документа от сървъра на Europass, а за 2006 г. са били 3 700 000. Посещаемостта на страницата се покачва от средно 8000 посещения на ден през 2006 г. на 12 000 през 2007 г.¹

Комплектът документи Europass съдържа:

- Europass автобиография (Europass CV);
- Europass езиков паспорт (Europass Language Passport);
- Europass мобилност (Europass Mobility);
- Europass приложение към сертификат (Europass Certificate Supplement);
- Europass приложение към диплома (Europass Diploma Supplement).

Europass CV

Съставянето на подходяща автобиография е важна стъпка при търсене на работа или обучение. Автобиографията често е първият контакт с бъдещия работодател. Тя трябва да привлече вниманието му, максимално добре да описва качествата на кандидатстващия и да покаже, че той заслужава да бъде поканен на интервю². Процесът на първоначален подбор на кандидатурите изисква логично подреждане и ясно представяне на информацията. Europass CV е документ, създаден именно с тази цел.

Europass автобиографията е личен документ и се попълва от притежателя. Тя е изградена въз основа на общия европейски формат и предоставя възможност да се опишат уменията, както и средата, в

¹ Статистически доклад на Europass за 2007 година:
<http://europass.cedefop.europa.eu/europass/home/hornav/News/navigate.action?pu bid=9437185>

² Инструкции за попълване на Europass CV:
<http://europass.cedefop.europa.eu/europass/home/hornav/Downloads/EuropassCV/ CVInstructions/navigate.action>
http://hrdc.bg/files/public/Transversal/Europass/Documents/CVInstructions_bg_BG.pdf

която са придобити. Това е документ, в който се представят компетенции, придобити не само чрез включване във формални образователни инициативи, но и чрез неформално и самостоятелно учене. Важно нововъведение е самоопределянето на езиковите компетенции по европейските равнища на таблицата за самооценяване¹.

Europass CV предоставя на всеки човек модел за систематично, хронологично и гъвкаво представяне на квалификациите и компетенциите му. Документът включва следните категории за представяне:

- лични данни, информация за езиковата грамотност, трудовия стаж и образователните и квалификационни равнища и степени;
- допълнителни компетенции, които притежава попълващият автобиографията, като могат да се опишат и различни технически, организационни, артистични и социални умения;
- допълнителна информация, която може да се добави към Europass CV под формата на едно или няколко приложения.

При попълване на автобиографията се предлагат конкретни указания по отношение на различните полета, както и примери, за да се подпомогне и улесни максимално потребителят.

Europass езиков паспорт

Това е документ, създаден от Съвета на Европа, като една от трите съставни части на европейското езиково портфолио – езиков паспорт, езикова биография и досие. Езиковото портфолио служи за по-подробно документиране и илюстриране на личностните опит и постижения. В Europass езиковия паспорт се отразяват езиковите компетенции. Благодарение на общите равнища, описани в таблицата за самооценяване, езиковите знания могат да се представят по ясен начин, който е сравним и разпознаваем на европейско равнище. Езиковият паспорт е допълнение към Europass автобиографията и може да бъде прикрепен към нея.

Europass езиков паспорт представлява преглед на всички езици, които попълващият документа може да използва в по-малка или по-голяма степен. Това може да включва и частични познания по някои

¹ European Language Portfolio, Self-assessment grid; Global scale: http://www.coe.int/T/DG4/Portfolio/?L=E&M=/main_pages/levels.html

езици, например способността за четене на даден език без умението за достатъчно свободно говорене на него. Компетенциите могат да са придобити както във формална форма на обучение, така и извън нея¹.

Europass мобилност

Документът представлява описание на всеки организиран период, който даден човек, без значение за възраст и степен на квалификация, прекарва в друга европейска държава с цел образование или обучение/практика. Примери за такава мобилност са:

- стажуване в компания;
- период на обучение като част от програма за обмен;
- доброволческа работа в неправителствена организация (НПО)².

Мобилността се наблюдава от две партниращи организации – изпращаща и приемаща, което е и задължително условие, за да бъде попълнен документът. Партньорите договарят детайлите по престоя – цел, съдържание и продължителност, а в приемащата страна се определя ментор. Двете организации попълват документа на съответния език, определен от тях и от лицето участник. Партньори могат да бъдат университети, училища, центрове за обучение, фирми, НПО и др.

Документът Europass мобилност включва лични данни. Името на лицето участник е единствена задължителна част от личната информация. Организацията, попълваща документа за Europass мобилност, може да попълни всички останали полета от личната информация само ако участникът е съгласен с това. За да може лице, осъществило мобилност с цел образование или обучение, да получи документа Europass мобилност, то трябва да се свърже с организацията, която го е изпратила в чужбина. Организацията, желаеща да издаде документа Europass мобилност на съответните лица, трябва да се свържат с

¹ Инструкции за попълване на Europass езиков паспорт:
<http://europass.cedefop.europa.eu/europass/home/hornav/Downloads/LangPassport/ELPInstructions/navigate.action>

http://hrdc.bg/files/public/Transversal/Europass/Documents/ELPInstructions_bg_BG.pdf

² Обща информация за Europass мобилност:
<http://europass.cedefop.europa.eu/europass/home/vernav/InformationOn/EuropassMobility/navigate.action>

Националния Europass център¹. Според официалната статистика за 2007 г. в Европа са издадени 43 000 документа Europass мобилност.

Europass приложение към сертификат

Europass приложението към сертификат е документ, насочен към сферата на професионалното образование и обучение. Той представя информация за придобита степен на квалификация, като описва усвоените професионални умения.

Документът акцентира върху способностите за справяне с конкретни практически задачи в съответната професионална област. Целта на Europass приложението към сертификат е да направи оригиналния документ по-лесно разбираем в общоевропейски контекст, особено за работодатели и институции. Издава се като допълнение от съответната институция, която издава и оригиналното свидетелство/удостоверение за професионална квалификация. В България документът може да се издава от центровете за професионално обучение (ЦПО), лицензирани от Националната агенция за професионално образование и обучение (НАПОО) или от професионалните гимназии.

След попълване Europass приложението към сертификат може да предостави следната информация:

- придобитите умения и компетенции;
- списъка на достъпните професии;
- органите, които присъждат и акредитират;
- равнището на сертификата;
- различните възможности за придобиване на сертификат;
- входните изисквания и възможност за достъп до следващите степени на образование.

Europass приложението към сертификат не заменя оригиналния сертификат и не дава право за официално признаване на оригиналния сертификат от властите на други страни². Документът улеснява общо-

¹ За България Националният Europass център е част от структурата на Центъра за развитие на човешките ресурси: <http://europass.hrdc.bg>

² <http://europass.cedefop.europa.eu/europass/home/vernav/InformationOn/EuropassCertificateSupplement/navigate.action>

ственото оценяване на оригиналния сертификат и така може да бъде полезен при признаването му от компетентните власти.

В някои държави са създадени национални класификатори на Europass приложенията към сертификат (за повече информация – <http://europass.hrdc.bg> и/или <http://europass.cedefop.europa.eu>).

Europass приложение към диплома

Europass приложението към диплома е съвместна разработка на ЮНЕСКО и Съвета на Европа. Според нормативната уредба от 2004 г. всеки университет в България е задължен да издава приложение към диплома при поискване от студент, завършващ някоя от степените във висшето образование¹. Това е документ, който се прилага към оригиналната диплома за висше образование с цел да я направи достъпна за други лица и организации. Описват се изучаваните специалности и резултатите от обучението, като по този начин полученото образование и придобитите компетенции са разпознаваеми в рамките на целия Европейски съюз. Europass приложението към диплома е личен документ, отнасящ се за неговия притежател.

Документът описва същността, нивото, контекста, съдържанието и статуса на учебните занимания, с които се е занимавал и успешно е завършил човекът, който притежава оригинала на дипломата. Europass приложение към дипломата не заменя оригиналната диплома и не дава право за официално признаване на оригиналната диплома от академични власти на други страни. Приложението само улеснява обществената оценка на оригиналната диплома и така може да бъде полезно за получаване на признаване на дипломата от компетентните власти или от съответните служители на висшите учебни заведения.

Europass приложението към диплома се получава от висшето учебно заведение, което издава оригиналната диплома.

¹ <http://hrdc.bg/plugins/content/content.php?content.101>

Попълване на Europass документите

Europass автобиография	Попълва се от притежателя
Europass езиков паспорт	Попълва се от притежателя
Europass мобилност	Попълва се от изпращащата и приемащата институция
Europass приложение към сертификат	Попълва се от сертифициращата институция
Europass приложение към диплома	Попълва се от институцията, издаваща оригиналната диплома

Europass в България

Инициативата Europass се администрира за България от Национален Europass център, част от Центъра за развитие на човешките ресурси. На неговата интернет страница (<http://europass.hrdc.bg>) са публикувани много и различни материали, които помагат на потребителите в намирането на информация за използването и прилагането на Europass документите.

PLOTEUS – ПЪТЕВОДИТЕЛ В ЕВРОПЕЙСКОТО ОБРАЗОВАТЕЛНО ПРОСТРАНСТВО

Делян Кирилов, ЦРЧР

Интернет порталът Ploteus представлява "търсачка" за възможности за образование и обучение в европейското пространство – университети, квалификационни курсове и школи във всички предметни сфери, както и разяснение за образователните и квалификационни системи в други държави.

Ploteus е създаден във връзка с решения на Съвета на Европа, взети на заседания в Лисабон и Стокхолм (през март 2000 г. и март 2001 г.), на които Европейската комисия и страните членки са поканени да направят интернет портал, обхващащ цяла Европа, който да предоставя информация за работа и възможности за образование. Целта на Ploteus, подобно на EURES, е да подпомага правото на свободно движение на европейските граждани, като им осигурява пълна и актуална информация по отношение на образователната рамка в ЕС. По същество порталът представлява информационна услуга за цяла Европа под формата на база данни, в която са включени над 7000 връзки към информационни източници. Порталът представя възможност за търсене във всички равнища на образование – от начално образование до последваща квалификация във всичките 27 страни – членки на ЕС, както и за образователните системи на Норвегия, Исландия, Лихтенщайн и Швейцария. В него ще намерите връзки към висши училища в Европа, база данни с курсове и школи за квалификация. Ако планирате да участвате в европейска програма за обмен, този портал ще ви предостави цялата необходима информация, за да приложите правото си за личностно развитие в контекста на обединена Европа.

Информацията, която се публикува в Ploteus, е подбрана и актуализирана от Euroguidance центровете. Съществуват над шестдесет и пет Euroguidance центъра във всички страни – членки и асоциирани членки на Европейския съюз и Европейската икономическа общност.

Те образуват мрежа за обмяна на информация за възможностите за образование, обучение и работа в рамките на Европа. От своето стартиране на 5 март 2003 г. ползването на портала Ploteus нараства, като е достигнал 3000 посетители на ден.

***Euroguidance** център България е новото име на Националния ресурсен център за професионално ориентиране (НРЦПО).*

Мрежата Euroguidance популяризира европейските измерения в професионалното ориентиране и кариерното консултиране чрез предоставяне на информация, с която да се улесни международната мобилност в областта на образованието и обучението и обмена на наличните методи и практики в областта на кариерното ориентиране в Европа.

За повече информация: www.hrdc.bg

Ploteus е разработен с цел да предоставя информация на всички, които планират да учат или живеят в страна от Европейския съюз. Ploteus осигурява бърз и лесен достъп до всички информационни сайтове за образование в различните европейски страни, участващи в портала, като осигуряват линкове към своите база данни. По този начин ползвателите имат постоянен достъп до актуална информация. Интернет порталът покрива не само академичната сфера. Той осигурява достъп и до голям брой сайтове, съдържащи практическа информация за различни европейски страни. Така потребителите могат да намерят отговорите на въпроси, свързани с настаняване, пътуване, развлечения, здраве и много други.

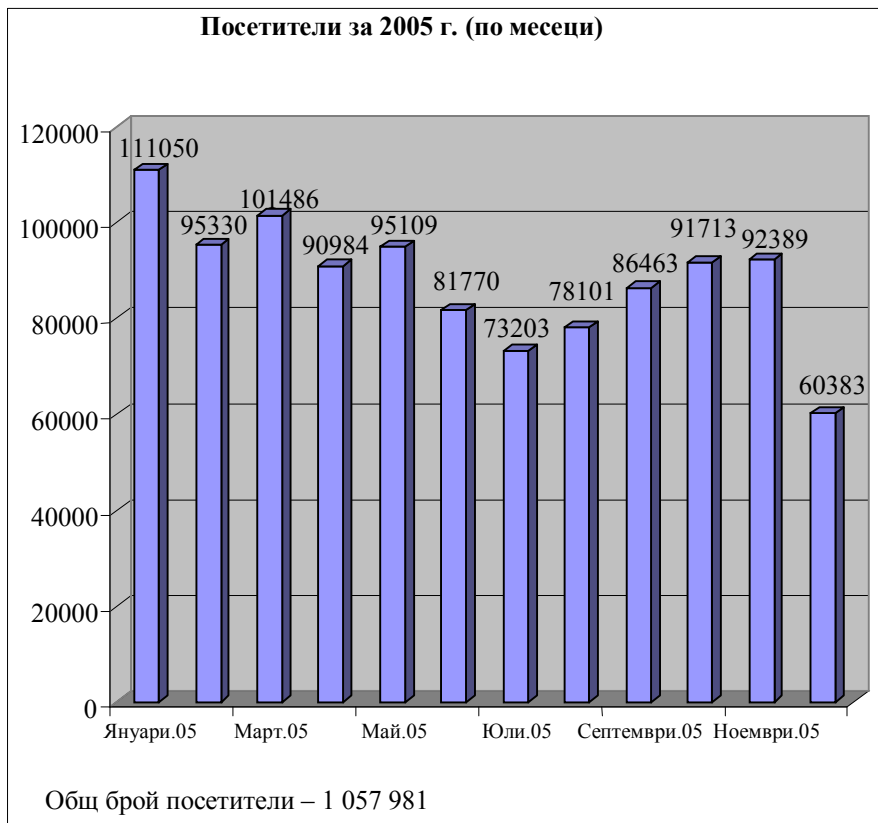
Порталът предлага търсене по различни тематични области. Има налична информация за образователни стажове, които да ви предоставят възможност да завършите своето образование в друга европейска държава. Може също така да потърсите допълнително информация за образователната система, за адресни данни на различни национални институции и дори да намерите обща информация за възможностите да се преместите в друга европейска държава. След като пуснете търсене по зададените параметри, Ploteus извежда интернет адреси, връзки или детайли, които да ви помогнат за последващо търсене.

Наличната информация е разделена на пет отделни секции в зависимост от вида на търсените възможности на обучение.

Секция:	Описание:
<i>Възможности за обучение</i>	Възможности за образование и обучение, които са налични в европейските общности. Тази секция съдържа множество връзки към интернет страници на университети и институции за висше образование, бази данни на училища, курсове за професионално ориентиране и обучение за възрастни.
<i>Образователни системи</i>	Една от най-полезните функции на портала е да предоставя на потребителите връзка към описание на националните образователни системи в отделните държави. Секцията съдържа информация като описание на системата, признаване на дипломи и квалификации, такси за обучение и т.н.
<i>Обмен</i>	В секцията "Обмен" се публикува информация относно възможностите за участие в европейски програми за мобилност. По този начин студентите могат да се запознаят с възможностите да пътуват, учат и стажуват в чужбина.
<i>Контакт</i>	В секция "Контакт" са публикувани данни на централните за професионално ориентиране на територията на Европа.
<i>Избери държава</i>	Всичко, което е нужно да знаете, когато се премествате в друга европейска страна: стандарт на живот, такси за обучение, настаняване, законова основа и друга основна информация.

Порталът Ploteus, посветен на възможностите за учене с интернет адрес <http://ec.europa.eu/ploteus>, допринася за по-добра прозрачност на квалификациите чрез осигуряване на информация, свързана с възможностите за образование, професионална подготовка и учене в европейските страни.

Бъдещото развитие на Ploteus ще вземе предвид контролните нива, въведени от Европейската квалификационна рамка.

Ploteus II

Проект, създаден въз основа на Решение на Комисията от 23. декември 2002 г. – OJ L5/16 10.1.2003, 2003/8/ЕС.

Сегашната версия на портала (Ploteus I) може да се дефинира като директория с линкове на информационни източници – университети, ПОО бази данни, списък с училища. Целта на втората фаза (Ploteus II) е да подобри ползваемостта, ориентираността към нуждите на потребителите и точността на информацията за възможностите за обучение, като заявките за информация директно препращат към националните бази данни чрез интерфейса на европейския портал.

Очаквани ползи от реализирането на втората фаза:

- Ploteus е основен инструмент, подкрепящ европейската политика в сферата на образованието и обучението. Заключениета от срещата на Европейския съвет в Лисабон призовават за създаване на "Общоевропейска база данни на свободни работни места и възможности за образование". Комюникето от Маастрихт, прието през декември 2004 г. от Съвета на министрите, отговарящи за политиките на професионалното образование и обучение на 32 страни членки, приоритизира използването на единен инструмент за професионалното ориентиране през целия живот. Подобреният портал Ploteus II ще допринесе за постигането на тези цели.
- Внедряването на Ploteus II подобрява обмена на информация между администрациите на страните членки, особено между национални ресурсни центрове за професионално ориентиране и съветниците в Европа. Той поощрява създаването на национални бази данни на страни, които още нямат или са в процес на подготовка.
- Новият Ploteus ще създаде предпоставки за по-голяма мобилност на гражданите на Европейския съюз чрез по-ефективното използване на базите данни, които той предоставя.
- Университетите, училищата и частните обучители ще могат да информират гражданите по по-ефективен начин относно възможностите за обучение и образование, които те предлагат.

Обща стойност на проекта "Ploteus II": 1 009 800 00 евро

Квалифицирана и мобилна работна сила е ключов елемент от целта на Европейския съюз да стане най-конкурентоспособната и динамична икономика, основана на знанието. Предоставяйки достъп до информационни системи и услуги, Ploteus допринася косвено за постигането на тази цел.

EURES – В ПОДКРЕПА НА СВОБОДНИЯ ПАЗАР НА ТРУДА В ЕВРОПА

Николай Чеботарев, ЦРЧР

EURES (**EURO**pean **EMP**loyment **SER**vices, европейски услуги по заетостта) е мрежа за сътрудничество между службите за заетост в страните от европейското икономическо пространство (ЕИП) (27-те страни – членки на Европейския съюз (ЕС), Норвегия, Исландия и Лихтенщайн) и Конфедерация Швейцария. В мрежата участват и партньорски организации – обществени служби по заетостта, професионални съюзи, работодателски организации и др.¹

Създадена през 1993 г. и координирана от Европейската комисия, мрежата цели да подпомогне и насърчи мобилността в рамките на Европейския пазар на труда. Тя осигурява информация и подкрепа за търсещите работа лица, желаещи да работят в чужбина, за работодателите, които желаят да наемат служители от друга страна, и за хора от пограничните региони. Порталът, поддържан от мрежата EURES, съдържа богата база данни с публикуваните от службите по заетост свободни работни места, разпределени по държави и сектори на заетост. Той съдържа и полезна информация за условията на живот и пазара на труда в различните страни от европейското икономическо пространство. Търсещите работа лица могат да публикуват свое CV в съответната секция на портала. Така техните данни ще бъдат достъпни за работодателите, желаещи да наемат мотивирани служители от други страни в Европейския съюз или европейското икономическо пространство. За още по-добра ориентация порталът предлага и информация относно ограниченията в свободното движение на работна сила, въведени от старите страни – членки на EURES, по отношение на новоприетите страни в ЕС, а в отделна своя част – и информация

¹ <http://www.az.government.bg/eures/default.asp>

за възможностите за образование и професионално обучение в рамките на ЕС.

Подробна информация заинтересованите могат да получат и от EURES съветниците. Към настоящия момент в Европа има над 700 EURES съветници, а броят им се увеличава постоянно. Те са експерти, специализирани в консултациите на търсещи работа лица, както и на работодатели по различни практически, юридически и административни въпроси относно заетостта и пазара на труда в страните – членки на ЕС/ЕИП. EURES съветниците работят в сътрудничество с обществените служби по заетост във всяка страна членка, както и с другите партньорски организации в EURES мрежата. Те могат да получават информация и от свои колеги EURES съветници, работещи в други страни. За изпълнение на своята консултантска дейност съветниците имат достъп до базите данни на EURES портала. Те имат възможност и ръчно да въвеждат обяви за свободни работни места в централната база данни на EURES.

EURES в услуга на търсещите работа

Всеки гражданин на страна в рамките на европейското икономическо пространство (ЕИП) има право да работи във всяка друга страна от ЕИП без разрешително за работа като служител на заплата или като самонаемащо се лице¹. Порталът за трудова мобилност EURES подпомага откриването на съществуващи предложения. Секция "Търсене на работа" дава на желаещите да работят в чужбина достъп до обяви за свободни работни места от 31 европейски страни, които се обновяват ежедневно.

Системата позволява безплатна регистрация в секция "Моят EURES", чрез която търсещите работа лица могат да създадат своя автобиография и тя да стане достъпна за регистрираните работодатели.

¹ <http://www.europa.eu.int/eures/main.jsp?acro=job&lang=bg&catId=52&parentId=0>

Интересуващите се от работа в чужбина могат да открият и информация относно преходните периоди за свободното движение на работници, както и процедурите, прилагани от различните държави. Това става от секция „Условия на живот и труд“ в поле „Свободно движение“.

ли и за съветниците на EURES, които подпомагат работодателите да намерят подходящи кандидати.

Животът и работата в друга европейска страна могат да представляват предизвикателство за заинтересованите лица. За тяхно улеснение е създадена и информационна част на EURES портала, която съдържа данни за ситуацията на трудовия пазар и условията на живот и труд в останалите страни от европейското икономическо пространство. Целта е потребителят да бъде максимално подготвен за адаптиране към новата културна среда и за ефективна работа в съответната данъчна и осигурителна система. Конкретни съвети се дават и от местното или регионалното бюро по труда, което обикновено има съветник на EURES, специализиран по въпросите на трудовата мобилност. Той има достъп до различни информационни инструменти и може да даде съвет по много практически, юридически и административни въпроси, имащи отношение към намирането и приемането на работа в чужбина. Търсенето на съветник става през секция "Контакт със съветник на EURES" в портала.

EURES в услуга на работодателите

В тази секция на портала европейските работодатели могат да намерят работниците, от които се нуждаят, за попълване на свободните си работни места. След регистрация в портала те получават пълен достъп до публикуваните автобиографии на търсещи работа лица от цяла Европа. Посочените от кандидатите адреси улесняват контакта с тях. Системата дава и възможност работодателят да получава по e-mail постъпващите кандидатури за обявената от него позиция.

В секцията "Условия на живот и труд" предлагащите работа могат да прегледат информацията за пазара на труда и статистика за отделните страни. Публикуване на работните места в EURES портала могат да направят и българските EURES съветници. Те изпълняват своите задачи в рамките на Агенцията по заетостта¹ и услугите, които предлагат, са безплатни. Допълнителна информация е публикувана в секция "Обява на работно място". Ценна за работодателите информация

¹ <http://www.az.government.bg/eures/advisors.asp?id=2>

относно необходимите стъпки в процеса по набиране на персонал има в поле "Набиране на работна ръка от чужбина".

Трансгранични партньорства на EURES

EURES играе особено важна роля в граничните региони – места, в които има значителни нива на трансгранично мигриране. Повече от 600 000 души, които живеят в една страна на ЕС, а работят в друга, трябва да се адаптират към различни национални практики и законови системи. Те могат ежедневно да се сблъскват с административни, юридически или фискални пречки пред мобилността¹.

Съществуват повече от 20 трансгранични партньорства на EURES, включващи повече от 13 страни в Европа. Целта им е да задоволят нуждата от информация и координация във връзка с трудовата мобилност в трансграничните територии. Тези партньорства обединяват обществени служби по труда, центрове за професионално обучение, работодатели и синдикални организации, местни власти и други институции, специализирани в трудовия сектор и професионалното обучение.

Трансграничните партньорства на EURES функционират като ценни звена за връзка между трудовите администрации на регионално и национално ниво и социалните партньори. Те са важно средство за осъществяване на мониторинг над трансграничните региони за трудова заетост и представляват ключов елемент в развитието на свободния Европейски пазар на труда.

¹ Портал EURES, трансгранични партньорства
<http://www.europa.eu.int/eures/main.jsp?acro=eures&lang=bg&catId=56&parentCategory=56>

EURES съветници в България и държавите, за които отговарят:

Даниела Пирянкoвa	D.Piryankova@az.government.bg	
Красимира Черкeлиeвa	K.Cherkelieva@az.government.bg	Ирландия, Финландия, Исландия, Кипър, Полша
Славкa Рaдeвa	S.Radeva@az.government.bg	Германия, Швейцария
Христо Минкoв	H.Minkov@az.government.bg	Великобритания, Люк- сембург, Латвия, Литва, Португалия
Малинкa Тoдoрoвa	M.Todorova@az.government.bg	Лихтенщайн, Норвегия, Естония, Унгария
Илонкa Борисoвa	I.Borisova@az.government.bg	Холандия, Италия, Швеция, Словения
Елица Шeнкoвa	E.Shenkova@az.government.bg	Дания, Испания, Гърция, Република Чехия, Австрия
Ивайлo Цoчeв	I.Tzotchev@az.government.bg	Франция, Белгия, Румъ- ния, Словакия, Малта

ОТ ИДЕЯТА ДО ПРОЕКТА – ПРАКТИЧЕСКИ СЪВЕТИ ЗА ИНИЦИАТИВНИТЕ

Ваня Тивидошева, ЦРЧР

Как се заражда идея за проект? Как идеята се превръща в проект? Какви са стъпките на подготовка и реализация? Какви умения развива проектната дейност? Това са някои от въпросите, на които настоящото изложение ще се опита да отговори, като в последователност ще разгръща мисленето в посоките: проектът – фазите на неговия живот – ключовата роля на участващите – предизвикателствата на проектната работа.

Проектът

Определенията за това, какво е проект, са много и варират от сложна терминологична обосновка до работен формат, какъвто ще ползваме в настоящото изложение, а именно: **разрешаване на проблем по план.**

Краткостта на това определение събира в себе си ключовите елементи на проекта, в центъра на който са идентифицирането на проблем, подготовката на методи за неговото разрешаване, превръщането на методите в дейности, ясно планирани и ограничени във времето и ресурсите, постигането на резултат, чрез който проблемът е разрешен.

Зараждането на идея за проект е всъщност идентифициране на липса, на необходимост от промяна. Ако идеята е твърде амбициозна, значи трябва да се "разпадне" на няколко проекта. Защо? Стигаме до необходимостта да разграничим проекта от програмата. Масштабните идеи са в природата на програмите. Проектът е инструментът, с който се реализират те. И тук е мястото да напишем още една характеристика на умния проект (**SMART project**¹):

¹ <http://www.projectsmart.co.uk/smart-goals.html>

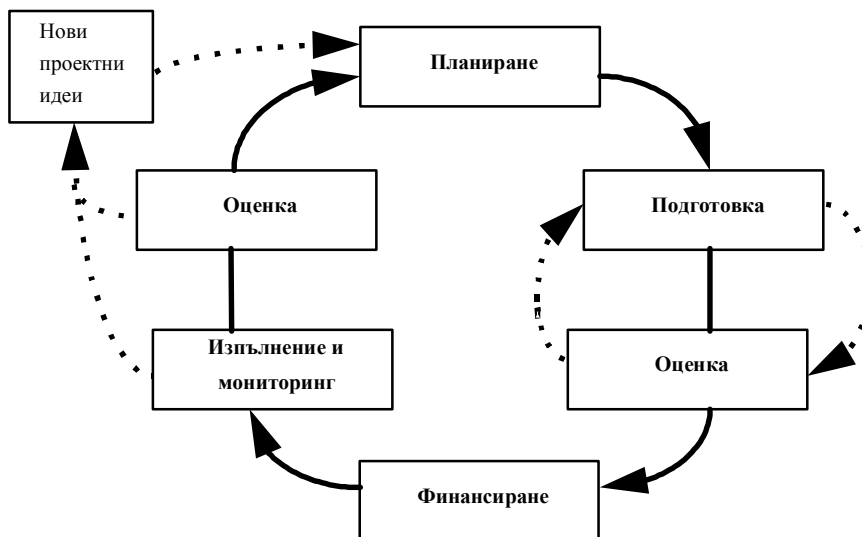
simple (неусложнен);
measurable (мерим);
applicable (приложим);
realistic (реалистичен);
timeframe (ясно планиран във времето).

Другата важност, на която ще акцентираме, е взаимната зависимост между **качеството** на проекта (К), **времето** (В) за неговата реализация и **ресурсите** (Р), необходими за изпълнението му (човешки, материални, финансови).

Тази връзка може да се изрази с формулата $K = V + P$, която е добре да се помни през живота на проекта. Проектът е замисъл, описан в текст и реализиран в дейности. Той е жива структура, относително устойчива, защото трябва да отговаря на предварителното планиране, но и относително гъвкава, за да може да отговори на сменящите се условия, които невинаги са предвидими. За да бъде качеството постоянна величина, при необходимост времето и ресурсите променят измеренията си така, че да се отговори на очаквания резултат.

Фазите на проектния живот

В контекста на жизнеността на проекта ще въведем още една опора за проектното мислене, а именно – **жизнения цикъл на проекта**, който може да се визуализира с поетапността на фазите, през които преминава съществуването му – от идеята до осъществяването и зараждането на нова идея – проект:

Фаза 1: Планиране

Ефективното планиране преминава през отговори наняколко въпроса:
Каква е целта ни?
Кой ще реализира проекта? Какви умения ще търсим за проектния екип? Кой ще бъдат възможните участници, притежаващи определените умения?
Какви резултати очакваме? Резултатите ще отговорят ли на поставената цел?
Кой ще ползва резултатите? Кой би се заинтересовал от нашата идея? Кой и как може да подпомогне дейностите и качествените резултати?
Чрез какви дейности ще постигнем тези резултати? Коя програма може финансово да ни подкрепи?

Фаза 2: Подготовка

При подробното разписване на проекта не трябва да забравяме да търсим измеренията на 3-те показателя, които ще подпомогнат успешността във всичките ѝ форми и етапи: **икономичност, ефективност, ефикасност** (принципът на трите "Е": economy, efficiency, effectiveness).

Няколко насоки за подготовка:

- Добре е дейностите да се "раздробят" на най-малките съдържателни и времеви единици.
- Времето се планира с резерви – те снемат непредвидените ситуации.
- Екипът на проекта: съставете списък на необходимите умения и списък на хората, които предвиждате в екипа, съчетайте уменията с хората, съобразете как ще работят заедно, как ще съобразят проектните дейности с останалите си ангажименти, как ще изпълняват времеви график. Добрият екип е ключът към обещаващото начало и успешния финал. Ето защо не може да пропуснем важните умения, които трябва да притежават работещите в проекта и които проектната работа ще доусъвършенства: комуникативност, организираност, аналитичност, гъвкавост, приспособимост, креативност, социалност, отговорност, работа в екип, разрешаване на спорни ситуации.

Какво е важно да се съобрази: ясно поставени цели, които ще се реализират в дейности, положени в реалистична времева рамка, и ще доведат до планираните резултати. Съответствието на целите на програмата, към която насочвате проекта, както и аргументираната обосновка за неговата необходимост, доказана чрез факти и данни, увеличават шанса точно това предложение за "разрешаване на проблем по план" да бъде разпознато като инструмент за постигане на по-мощните цели на програмата, т.е проектът да получи финансова подкрепа.

Не трябва да се забравят два основни проектни принципа – **партньорство и допълване**. Колкото повече и надеждни партньори са подкрепили проекта, толкова по-голям е шансът не само за първоначалния му успех, който се свързва с одобрение, договориране и финансиране, но и за неговата успешна реализация и резултатност, защото партньорството е споделена отговорност – от етапа на планиране до етапа на финализиране. Принципът на допълване се разглежда в контекста на обвързаност на институционалните цели на организацията, предлагаща проекта, както и на нейните партньори с проектните цели и дейности, които ще подпомогнат развитието и подобриенето. Другото измерение на допълване е финансовият принос, който включени-

те институции в проекта ще добавят към подкрепата, получена от съответната програма, за да се постигнат качество и резултатност.

Фаза 3: Оценка

Първата оценка на проекта е всъщност преценката на неговия потенциал, направена чрез консултациите със заинтересованите страни. След консолидиране около подобрения вариант и получаване на съгласие за партньорство се връщаме към детайлната подготовка. След като проектът е подготвен, следва отново оценка – този път външна експертна, чрез която ще се обоснове необходимостта от неговото финансиране, за да продължи животът в проектния цикъл, или ще се отхвърли с препоръки за бъдещо подобрене.

Ако оценката не е положителна, търсете нова идея или променете и подобрете съществуващата. Важното е да се устои на това предизвикателство и да се продължи. Докато се успее.

Фаза 4: Финансиране (одобрение на проекта)

Предложението за проект е одобрено от финансиращата институция или програма и може да се пристъпи към изпълнението на проектните дейности. Следва да се отбележи, че при определени програми изпълнението на проекта се осъществява със собствени средства на проектното партньорство и финансовата помощ се отпуска след отчитането на дейностите.

Фаза 5: Мониторинг и изпълнение

През тази фаза стартира изпълнението на проектните дейности. От фазата на планиране има времево отстояние, затова отново внимателно се разглежда времевият график, раздробява се, ако е необходимо, на междинни срокове и поддейности.

Всеки член на екипа влиза в отредената му роля. Проектният мениджър, който според Ан Бригс се нуждае "от мотивацията на опти-

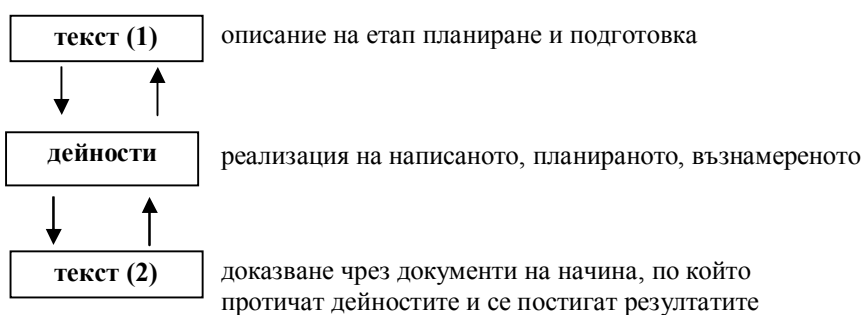
мист и от предпазливостта на песимист¹, проследява изпълнението на всички дейности и качеството на работата на всички включени в проекта, преценява възможните рискове и предлага форми за преодоляването им.

Една от функциите на проектния мениджър е наблюдението на всички детайли, които проектът като текст е заложил, и на начина, по който те се реализират в изпълнението му. Мениджърът съвместно с представители на екипа осъществява мониторинг на изпълнението, което означава ясно преценяване на това, кои са основните дейности към определения проектен етап, кои са постигнати, кои са предстоящи, какви са спорните елементи, как могат да се преодолеят, какви решения за подобрене ще се предложат и реализират.

Мониторингът има подпомагаща и направляваща качествено изпълнение функция. С тази цел се осъществява и външен мониторинг, който е друг вид преценка на реализацията, направена от експерт или институция извън проектния екип и партньорство.

Добрият проект съчетава вътрешния и външния мониторинг като необходими съпътстващи успешността инструменти и съответно взема предвид направените оценки и препоръки.

По време на изпълнението на проекта се осъществява трансформацията написано – реализирано – написано:

¹ *Управление на проекти*, първо българско издание, превод от англ. Силвия Василева, издава Мениджър, 2007 г.

Успешно реализираният проект трябва да бъде максимално близо до описаното на етап планиране, дори да е налице опит да се постигне "добавена стойност", т.е. да се постигне по-висока резултатност от предварително очакваната.

Фаза 6: Оценка

Оценката на проекта се осъществява въз основа на "писаната книга на неговия живот" – проектното досие (текст (2)).

Оценката е също писмен текст – отчет, при чието съставяне внимателно се проследява съотношението цел – дейност – постигнат резултат, което се описва и доказва. Как? Чрез самооценката на реализаторите, оценката на заинтересованите страни, на целевите групи и на по-широкия кръг потребители на постигнатите резултати.

Качествен проект е този, който има въздействие и след приключване на жизнения кръг, **устойчив е като резултат** извън времето на планираната реализация и има **мултипликационен потенциал**, може да бъде модел, който да се приложи в друг контекст, при други условия, с други участващи.

Преценката, или какво научихме от този проект, следва да се прави през етапа на реализацията му и на финалната (само)оценка и да подпомогне създаването на **новите проектни идеи**.

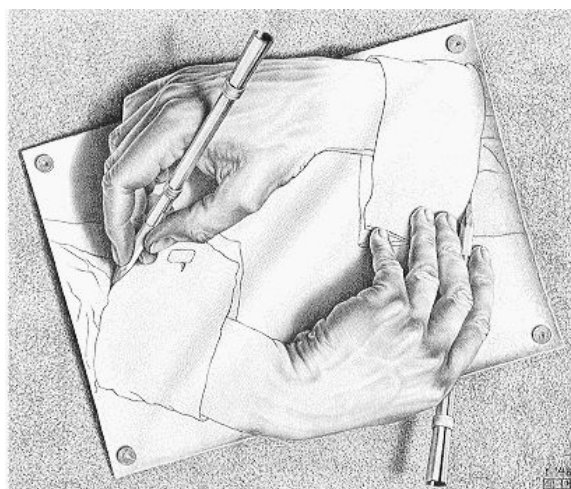
Какво постигнахме? Успешни дейности? Неуспешни дейности? Време и ресурси? Как се справи екипът? Кои са научените уроци, които ще приложим в новите проекти? Това са някои от въпросите, на които самооценката трябва да отговори, за да прецени ефекта и ефективността и да стимулира началото на нов проектен живот.

Вместо заключение: предизвикателствата на проектната работа

Чрез настоящото изложение бе направен опит да се представи движението от идеята до реализацията на проекта чрез многообразни практически определения и насоки. Проектната дейност се утвърждава като процес, който влияе благотворно на всички участници.

Следва да се отбележи, че проектното дело изисква силна мотивация и разбиране на трудностите и предизвикателствата още от самото начало.

Проектът е процес с неограничен потенциал, в който творческите подходи се преплитат със стандартизирани рамки и изисквания и се развиват многообразни умения: креативност, стратегическо мислене, аналитичност, целенасоченост, комуникативни умения, работа в екип.

ПОЛЕЗНИ АДРЕСИ

Страници на български език:

<http://www.hrdc.bg> – **Център за развитие на човешките ресурси**
Програмата на ЕС "Учене през целия живот"
Европейски инициативи и мрежи: Европейски езиков знак, Euroguidance, Europass, eTwinning, Refernet.

<http://www.unwe.acad.bg/erasmus> – **Университетски център за мобилност на студенти и преподаватели при УНСС**

Директор: доц. д-р Вера Пиримова
Старши експерт: Димитър Дамянов
Младши експерти: Мария Тотлякова, Ангелина Ангелова

УНСС – партер,
Тел.: 81 95 389, Тел./факс: 862 86 72
E-mail: erasmus@unwe.acad.bg

<http://www.evropa.bg> – **Представителство на Европейския съюз в България**
Представени са програми на ЕС, информация за Европа в пълнота в раздел "Европа от А до Я", документи в хронологичен план за отношенията България – ЕС, както и актуални новини.

<http://www.evroportal.bg>
Представена е информация за ЕС, европейските институции, европейското законодателство, терминологичен речник, доклади, анализи – статистически и тематични, анонсирани са нови издания в областта на европейската политика.

<http://www.e-edu.bg> – **е-Образование**
Портал, който дава възможности за тестване на наученото и за придобиване на нова информация по интерактивен път.

<http://start.e-edu.bg/> – **Национален образователен портал**
Електронни интерактивни учебници и учебни помагала.

<http://www.nacid.bg> – **Национален център за информация и документация**
Представени са информация и документация за моделите за управление, структурата, контрола и ресурсното осигуряване на системите за народна просвета, висше образование и наука.

<http://www.eufunds.bg> – **Структурни фондове на ЕС**

Представени са:

политиките и Структурните фондове на ЕС;
стратегически документи за развитието на България;
оперативни програми: Регионално развитие, Конкурентоспособност, Околна среда, Транспорт, Развитие на човешките ресурси, Административен капацитет.

<http://www.youthdep.bg> – **Национална информационна система за младежта**

Представена е информация за различни младежки клубове в цялата страна. Предоставя се възможност за регистрация в портала и тематично търсене.

<http://www.euodesk.bg> – **Национален координатор на европейската информационна мрежа – Евродеск за България**

Евродеск е активна европейска информационна мрежа, която съдейства за обмена на информация между всички партньори, участващи в нея. Целта на Евродеск е напълно безплатно да разпространява европейска информация и консултации до широк кръг млади хора, младежки работници и младежки организации.

Евродеск предоставя информация за програмите на ЕС в областта на образование, младежка мобилност, работа, свободно време, права, програми и политика. Базата данни съдържа и широк кръг информация на европейско равнище, която касае младите хора. Основната цел на Евродеск е да подобри обществения достъп до младежка информация.

Европейски портали:

<http://europa.eu.int/ploteus/> – **Портал Ploteus**

Предоставя информация за възможностите за учене в различни европейски страни – средни училища, колежи, висши училища.

<http://ec.europa.eu/eures/> – **Портал EURES**

Предоставя информация за условията на живот и труд и за възможности за работа в страните – членки на ЕС

<http://www.eurydice.org/> – **Портал на европейската мрежа Евридика**

Участващите в мрежата Евридика разработват и представят в портала образователните системи на страните членки. Информацията е тематично подредена: средно образование, висше образование, политически развития, нови технологии, европейско гражданство, финансиране, ключови компетентности и пр.

<http://www.enic-naric.net/> – **Европейски портал на мрежата Еник-Нарик**

Мрежата предоставя информация за страните от ЕС във връзка с академично и професионално признаване и мобилност, подредена тематично – образователни системи, политики и процедури за признаване на квалификации, акредитирани висши училища, образователни институции и други.

**ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ОБУЧЕНИЕ
И МОБИЛНОСТ В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ**
РЕГИОНАЛЕН ОБУЧИТЕЛЕН СЕМИНАР

Колектив

Отг. редактор Тинка Атанасова
Художник Истилиян Божилов

Дадена за печат на 22.07.2008 г.
Формат 16/60/84. ПК 5. Тираж 500
ISBN 978-954-494-958-7

УНИВЕРСИТЕТСКА ПЕЧАТНИЦА НА УНСС

ДОСЕГА В ТАЗИ ПОРЕДИЦА:

- 1. БЪЛГАРИЯ В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ – Калоян Симеонов**
- 2. ПОЛИТИЧЕСКИ СИСТЕМИ И МЕЖДУНАРОДНИ ОТНОШЕНИЯ НА БАЛКАНИТЕ – Мария Чавдарова**
- 3. НОВИТЕ ИЗМЕРЕНИЯ НА СЪТРУДНИЧЕСТВОТО В ЧЕРНОМОРСКИЯ РЕГИОН СЛЕД ПРИСЪЕДИНЯВАНЕТО НА БЪЛГАРИЯ И РУМЪНИЯ КЪМ ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ – колектив**
- 4. РЕФОРМИРАНЕТО НА ДОГОВОРНАТА ОСНОВА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ КАТО ИЗПИТАНИЕ ЗА ГРАЖДАНИТЕ – колектив**
- 5. ПРОБЛЕМИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА В ПРОЦЕСА НА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ДВУСТРАННИТЕ ПРОГРАМИ ЗА ТРАНСГРАНИЧНО СЪТРУДНИЧЕСТВО С РУМЪНИЯ, ГЪРЦИЯ, СЪРБИЯ, РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЯ И ТУРЦИЯ – колектив**
- 6. ИНСТИТУЦИИТЕ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ – Емилия Георгиева**
- 7. ПРАВАТА НА БЪЛГАРСКИТЕ ГРАЖДАНИ НА ЕДИННИЯ ЕВРОПЕЙСКИ ПАЗАР НА ТРУДА – колектив**
- 8. ПРИОБЩАВАНЕ НА БЪЛГАРСКИТЕ ГРАЖДАНИ КЪМ ЕВРОПЕЙСКИТЕ КУЛТУРНОИСТОРИЧЕСКИ ЦЕННОСТИ – колектив**
- 9. ПАРТНЬОРСТВО ЗА ЕВРОПЕЙСКА ИНТЕГРАЦИЯ НА БАЛКАНИТЕ – колектив**
- 10. ЕВРОПЕЙСКАТА ПОЛИТИКА ЗА СЪСЕДСТВО СЪС СТРАНИТЕ ОТ СРЕДИЗЕМНОМОРСКИЯ РЕГИОН, СТРАНИТЕ ОТ ИЗТОЧНА И ЮГОИЗТОЧНА ЕВРОПА (БЕЛАРУС, МОЛДОВА, УКРАЙНА) И СТРАНИТЕ ОТ ЮЖЕН КАВКАЗ (АЗЕРБАЙДЖАН, АРМЕНИЯ, ГРУЗИЯ) – колектив**
- 11. ЗДРАВЕТО И ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ И СТРАНИТЕ ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ - колектив**